

Beretning

om

den økonomiske Tilstand

Romsdals Amt

i Femaaret 1891-1895.

Udgiven af

Det statistiske Centralbureau.

Kristiania.

Steenske Bogtrykkeri.

1897.

XV.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

om Romsdals Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret **1891-1895.**

A. Landdistriktet.

1. Jordbruget.

I Femaarsperioden har Udbyttet af Jordbruget for Aarene 1891, 1893 og 1894 været omtrent som et Middelsaar. Aaret 1893 gav gennemgaaende et saa misligt Udbytte, at det nærmest maa betegnes som et Uaar. I Aaret 1895 var Avlingen fornemmelig forsaavidt angaar Korn- og Potetesavlingen adskilligt under et Middelsaar. Femaaret har saaledes ikke stillet sig synderlig heldigt, for Jordbrugerne.

Interessen og Sansen for Forbedringer i Jordbruget har imidlertid været i Fremgang i Perioden, og Fremskridtene har ikke været ganske smaa.

Jeg antager, at den forholdsvis noksan store Fremgang væsentlig skyldes, foruden den stigende Oplysning og Indsigt, Kommunikationsmidlernes betydelige Udvikling, hvorved Landdistrikterne er komne i stadig lettere og bekvemmere Forbindelse med Afsætningsstederne. I saa Henseende har navnlig den statsunderstøttede Dampskibsforbindelse, Distrikterne har faaet med det store Marked i England for sit Smør, havt en ganske overordentlig heldig Indflydelse. Den Fremgang paa Fædriftens Omraade, som derved er bevirket, har selvfølgelig virket tilbage paa Jordbruget. Fogderne i Søndmør og Nordmør mener, at den vakte store Interesse for Jordbruget for en Del ogsaa grunder sig paa, at Vaartorsk-fisket i Søndmør og Sildefisket i Nordmør i Perioden har været misligt, hvorved Folket har faaet Øinene op for Jordbrugets Betydning, og at dettes Afkastning i Længden er en sikrere Indtægtskilde end Fiskeriet. Jeg finder det ganske

rimeligt, at nævnte Omstændigheder i flere Distrikter har øvet Indflydelse. Fremgangen har væsentlig bestaaet deri, at man med større Omhyggelighed har beflittet sig paa at forøge sin Høavling, dels ved Indskrænkning af Kornavlingen og ved Gjenlægning af gammel Ager til Eng med Græsfrø og dels ved Gjødsling af Engen. En forstandigere Opsamling og Behandling af Gjødselen bliver ogsaa mere almindelig. Ikke saa ganske lidet, af kunstig Gjødsling benyttes.

I hvor stor Udstrækning Opdyrkning af Nyland har fundet Sted, kan jeg ikke oplyse. At saadan er foregaaet i ikke saa liden Mon i de fleste Distriktet er imidlertid sikkert. Paa Grund af den herskende Mangel paa Arbejdsfolk tror jeg dog, at det i det store taget væsentlig er Smaabrugere og Husmænd, som har befattet sig med Nyrydning.

I nogen stor Udstrækning har man her i Amtet ikke benyttet sig af Adgangen til Laan af Jorddyrkningsfondet.

Tidsmæssige Landbrugsredskaber vinder mere og mere Udbredelse. Tærskemaskiner er nu ganske almindelige i alle Distrikter Ogsaa Slaamaskiner anvendes i større og større Udstrækning.

Jeg tror, at Fremskridtene paa Landbrugets Omraade er forholdsvis størst i Sondmør Fogderi og især i Ødistrikterne i Nordre Søndmør.

Udskiftningsarbejdet har gaaet sin jevne Gang. De af Amtets 5 Udskiftningsformænd i Femaaret afsluttede Udskiftninger omfatter 692 Brug med en Matrikulskyld af 1 980 Mark og et Areal af 37 570 Ha. Indmark og 79 900 Ha. Udmark. Hertil kommer Udskiftningen af 2 Fjeldstrækninger, hvis Areal er anslaaet til 5 á 6 000 Ha. Der foreligger endnu et meget betydeligt Udskiftningsarbejde i dette Amtsdistrikt, og der henligger hos Udskiftningsformændene mange gamle Rekvisitioner, som venter paa Udførelse, hvorfor det vilde være ønskeligt, om Udskiftningssetaten her i Amtet var større, saa at det for Jordbrugets Fremgang saa betydningsfulde Udskiftningsarbejde kunde fremmes hurtigere. En ikke liden Hjælp vil det imidlertid blive, at Departementet i 1895 bemyndigede mig til at overdrage Behandlingen af endel ældre Rekvisitioner og andre presserende Udskiftningsforretninger i Søndmør til et Par ældre Assistentter.

Efter Fogdernes Opgave udgjorde Antallet af særskilt matrikulerede Brug ved Udgangen af 1895:

i Søndmør	5 626 Brug med Skyld Mark 11 331.71
R o m s d a l	3 219 - - - - 6 804.21.
- N o r d m ø r	3 853 - - - - 9 444.79

Amtet 12 698 Brug med Skyld Mark 27 580.71

Efter de sammes Opgaver udgjorde Brugenes Antal ved Udgangen af 1890:

i S ø n d m ø r	5 428
R o m s d a l	2 995
S ø n d m ø r	3 669

Tilsammen 12 092

Forøgelsen er altsaa for Søndmør 198 eller ca. 3½ Pct., for Romsdal 224 eller 7 Pct., for Nordmør 184 eller ca. 4½ Pct., mod henholdsvis ca. 3 Pct., Ca. 4 Pct. og ca. 6 Pct. i forrige Femaarsperiode.

Gjennemsnitsskylden pr Brug for Amtet er Mark 2.18: for Søndmør Fogderi Mark 2,01, for Romsdal Fogderi Mark 2.08 og for Nordmør Fogderi Mark 2.45.

Jeg hidsatter Opgave over Brugenes Antal og Skyld i de forskjellige Herreder ved Udgangen af 1895 :

Brugenes			Brugenes		
Herreder	Antal,	Skyld Mark.	Herreder	Antal	Skyld i Mark
Søndmør Fogderi.			Romsdal Fogderi Forts.		
Vannelven	398	730.80	Frænen	367	643.74
Sande	393	557.09	Akerø	285	546.98
Herø	421	544.21	Sandø	70	127.41
Ulstein	375	651.89	Bud	286	402.94
Vartdalstranden	101	208.87			
Volden	476	1 145.98		3 219	6 804.21
Ørsten	291	719.06	Nordmør Fogderi.		
Hjørundfjord	230	619.43	Kornstad		
Sunnelven	216	466.24	Eide		
Nordalen	268	658.86	Kvernæs	802	1 024.95
Stranden	179	494.66	Bremsnes	-	-
Stordalen	127	291.42	Grip	2	5.50
Søkkelven	313	740.53	Gjemnes	112	215.65
Ørskog	254	528.41	Øre	289	573.36
Skodje	400	837.71	Frei	92	182.51
Borgund	816	1 297.38	Strømsneset	120	357.02
Roald	98	261.54	Tingvold.	269	765.47
Haram	270	577.65	Øksendalen	115	461.21
	5 626	11 331.71	Sundalen	190	784.42
Romsdal Fogderi			Stangvik	170	779.61
Vestnes	479	857.48	Aasgaard	57	176.78
Vold	137	358.43	Surendalen	437	1 093.54
Eid	68	258.27	Aure	314	837.62
Grytten	378	870.20		314	850.91
Vø	290	783.56	Valsøfjorden	98	290.06
Eresfjord og Vistdalen, ...	243	579.22	Halse	137	421.30
Neset	212	443.82	Tusteren	143	269.24
Bolsø	404	932.16	Edø	192	355.64
				3 853	9 444.79

Antallet af Leilændingsbrug, som her i Amtet ikke er stort, antages at være omtrent uforandret.

Amtets Landhusholdningsselskab har udfoldet en meget gavnlig Virksomhed. Det aarlige Bidrag af Stat og Amt, hvormed Selskabet har virket, er Aar om andet forøget fra Kr. 3 400.00 for 1891 til Kr. 7 900.00 for 1895. Antallet af de Sogneselskaber eller Landbrugsforeninger inden Amtet, som har

sluttet sig til Selskabet, udgjorde i 1895 52 mod 15 i 1891. Ogsaa hvert af Fogderierne har nu faaet sin Landbrugsforening.

Interessen for Havevæsenet synes paa enkelte Steder at være vaagnet, men Dyrkning af Kjøkkenhavevekster staaer dog fremdeles i Almindelighed paa et temmelig lavt Standpunkt. Forhaabentlig vil de praktiske Kurser i Have dyrkning, som ved Bevilgning af Stat og Amt er sat igang i Amtsdistriktet, bidrage til at fremme Sagen. Søndmør Foged oplyser, at Frugtavlen i enkelte Dele af Distriktet er i god Opkomst og Gjenstand for betydelig Interesse. Af nogen væsentlig Betydning som Indtægtskilde er Frugtavlen efter Fogdens For-
mening for Tiden dog alene for Norddalen Herred.

Af Sædarterne er Havre fremdeles Hovedsæden og avles deraf og af Blandkorn tilstrækkeligt til Distriktets Behov. Af Rug avles kun ubetydeligt og alene i 3 Herreder i Romsdal og i 5 Herreder i Nordmør. Indførselen af denne Kornsort og af Byg er vistnok i Tiltagende, da antagelig Amtets Kornavling paa Grund af de lave Priser paa udenlandsk Korn i Forbindelse med den stærkt tiltagende Interesse for Kvægavlen er adskilligt formindsket i de sidste Aar.

Af Poteter avler Amtet i almindelige Aar tilstrækkeligt til Behovet.

Dyrkning af Turnips til Kreaturfoder er noget tiltagende, men forekommer endnu kun paa faa Steder.

Efter Lensmændenes Opgaver udgjør Gjennemsnittet af:

Udsæden pr. Maal:

	Havre.	Blandkorn.	Byg.	Rug.	Poteter.	Græsfrø.
Søndmør.....	101 Liter	77 Liter	51 Liter	- Liter	348 Liter	3.6 kg.
Romsdal.....	92 —	68 —	44 —	17 —	342 —	3.1 -
Nordmør.....	57 —	45 —	33 —	19 —	352 —	3 -

Avlingen pr. Maal:

	Havre.	Blandkorn.	Byg.	Rug.	Poteter.	Hø.
Søndmør.....	518 Liter	496 Liter	408 Liter	- Liter	2 688 Liter	396 kg.
Romsdal.....	697 —	622 —	505 —	220 —	2 114 —	454 -
Nordmør.....	485 —	316 —	376 —	260 —	2 397 —	459 -

Amtets Landbrugsskole paa Gaarden Vestnes har været i Virksomhed som tidligere. Der optages nu 20 Elever aarlig og har Søgningen i de sidste Aar, efterat Kostholdsbidraget i 1893 forhøiedes til Kr. 16.00 maanedlig pr. Elev, været meget god. I 1895 ansattes en fast Andenlærer ved Skolen istedetfor den midlertidige Hjælpelærer. Det paaligger Andenlæreren i Sommermaanederne, da Eleverne paa Landbrugsskolen væsentlig er beskjæftiget med praktiske Arbejder, at bistaa Amtsaaronomen i dennes Virksomhed.

Amtsaaronomen, der her i Amtet sorterer under Landhusholdnings-selskabet, har været stærkt optaget.

2. Fædrift.

Skjønt Kreaturerne Fodring paa ikke faa Steder endnu er ganske knap, Fjøsene paa mange Steder trange og mørke og Kreaturerne Skjøtsel tildels mangelfuld, maa det dog siges, at Sansen for et forbedret Kreaturstel i ikke liden Grad er vokset i Amtsdistriktet, og at Fremskridtene i denne Gren af Landbonæringen i Femaarsperioden har været ret betydelige. Navnlig maa fremhæves, at Valget af Avlsdyr nu foregaar med langt større Indsigt og Omtanke end tidligere. Bestræbelserne for at skaffe gode Avlsdyr er i høi Grad støttede ved offentlige Bidrag til Indkjøb af Springokser og til Fodring af disse. Landhusholdningsselskabets Bidrag i denne Retning er steget fra Kr. 510.00 til 12 Foreninger i 1891 til ca. Kr. 2 850.00 til 62 Foreninger i 1895. Det har i den senere Tid ikke vært muligt for Selskabet at tilfredsstille alle de Krav, som i denne Retning stilles til det.

I Almindelighed lægger man nu an paa at bygge Avlen paa Distriktets stedege Race. Især gjælder dette i Søndmør og Romsdal Fogderier, medens der i Nordmør Fogderi, hvor Telemarksracen og delvis Ayrshireracen paa flere Steder er adskilligt udbredt, endnu synes at være Meningsforskjel om dette Punkt

Mest paatageligt er de Forbedringer, som i Femaaret er udført ved Behandlingen af Kreaturerne Afdrot eller ved Smørproduktionen.

Til Belysning heraf hidsættes Opgave over Antallet af de i Femaarsperioden anlagte Meierier, over Melkeomsætningen og dens Værdi.

(Se Tabellen næste Side.)

Viderc hidsættes efter den officielle Handelsstatistik Opgave over det S m ø r , der i Perioden er udført til Udlandet fra Amtsdistriktet over:

	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Tilsammen.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1891.. .. .	41 170		8 320	49 490
1892.... .. .	65 800		17 590	83 390
1893.	76 190	26 100	41 340	143 630
1894.... .. .	112 490	80 850	99 300	292 640
1895.... .. .	118 090	76 180	133 360	327 630

Jeg antager at Amtets Export i Virkeligheden har været noget større, da utvivlsomt en Del Smør her fra Amtet er exporteret over Bergen.

Efter Meddelelse fra Lensmændene skal den samlede Smørtilvirkning ved Meierierne i 1895 have udgjort 341 244 Kg. Kvantumet er imidlertid i Virkeligheden noget større, da det er mig bekjendt, at der i Femaaret har været i Drift enkelte Meierier, som ikke er medtagne i Lensmændenes Opgaver.

Aar.	Søndmør.			Romsdal.			Nordmør.			Amtet		
	Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt Beløb.	Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt Beløb.	Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt Beløb.	Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt Beløb.
		Liter	Kr.		Liter.	Kr.		Liter.	Kr.		Liter.	Kr.
1891.....	4	240 000	16 800	2	60 000	4 200	i	500 000	35 000	13	800 000	56 000
1892.....	13	745 000	53 100	3	280 000	19 600	10	635 000	44 500	26	1 660 000	117 200
1893.....	19	1 236 600	91 400	10	613 100	45 600	20	1 325 000	96 100	49	3 174 700	233 100
1894.....	29	2 047 100	147 800	17	1 729 200	130 800	36	3 147 900	236 200	82	6 924 200	514 800
1895 . . .	35	3 322 300	235 400	17	1 857 500	134 100	42	4 700 800	345 900	94	9 880 600	715 400

I Det har vistnok været vanskeligt, for de mange nyoprettede Meierier at skaffe sig fndt ud kyndig Betjening, men denne Mangel vil forhaabentlig nu efterhaanden blive afl-jolpen. da der ved det Offentliges Foranstaltning er oprettet en Meieriskole i Amtet. Ogsaa ved Meieriernes Lokaler klæber der paa mange Rteder endnu adskillige Mangler, men Interessen for Meierivæsenet er nu saa stor og Forstaaelsen af Sagens Betydning for Jordbrugernes Økonomi saa levende, at jeg ikke tvivler paa, at Manglerne med den voksende Indsigt lidt efter lidt, efter som Evnen tillader det, vil blive søgt rettede.

Af Meierierne drives 39 ved Haandkrnft, 33 ved Vaudkraft, 8 ved Dampkraft og 3 red Hestekraft, medens der for Resten ingen Oplysning haves.

Nogen Ystning har kun ganske undtagelsesvis fundet Sted ved Meierierne. Skummetmelken leveres som Regel tilbage til Melkeleverandørerne.

I Sætertiden er Meierierne i Almindelighed ikke i Drift.

Gjennemsniitsprisen paa Smør har i 1895 efter Lensmændenes Opgaver udgjort i Søndmør Kr. 1.43, i Romsdal Kr. 1.46 og i Nordmør Kr. 1.50 pr. k g . og paa nysiet Melk henholdsvis 9.3, 9.4 og 9.3 Øre pr. Liter.

Med Bidrag af Stat og Amt er der i 1891, 1892 og 1893 afholdt I og i 1894 og 1895 2 Kvægudstillinger aarlig inden Amtet. Antallet saavelsom Godheden af de ndstillede Dyr har været i ganske betydelig Fremgang; især har dette været Tilfældet med Udstillingerne paa Søndmør. At disse Udstillinger har baaret Frugt og har havt sin store Andel i Distrikternes raske Fremvækst paa Kvægavlens Omraade er vistnok ikke tvivlsomt.

Paa Foranledning af Sogneselskaberne og med Bidrag af Landhusholdnings-selskabet har derhos aarlig omkring i Distrikterne været afholdt mindre Dyrskuer, hvortil har været knyttet Udstillinger af Smør og Ost.

Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaar det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. K o o m Aaret udgjort:

Herreder.	Almindelig.	For mere frem-skredne Gaarde.	Herreder	Almindelig.	For mere frem-skredne Gaarde.
	Liter.	Liter.		Liter.	Liter.
Vannelven	600	900	Skodje	1 000	1 400
Sande	800	1 200	Borgund	1 000	1 300
Herø	800	1 200	Roald	800	1 200
Ulstein	700	850	Haram	900	1 200
Vartdalstranden	800	900			
Volden	550	800	Søndmør Fogderi gjennemsnitlig	825	1 069
Ørsten	650	800			
Hjørundfjord	900	1 000			
Sunnelven	1 050	1 200			
Norddalen	800	900	Vestnes	1 200	1 600
Stranden	700	800	Vold	1 000	1 300
Stordalen	1 000	1 200	Eid	900	1 200
Søkkelven	800	1 200	Grytten	900	1 600
Ørskog	1 000	1 200	Væø	800	1 000

Herreder.	Almin-	For mere	Herreder.	Almin-	For mere
	deligt.	frem- skredne Gaarde.		deligt	frem- skredne Gaarde.
	Liter	Liter		Liter.	Liter.
Eresfjord og Vistdalen.	900	900	Stræmsneset .	1 000	1 400
Næsset	900	900	Tingvold	950	1 250
Bolsø	1 100	1 400	Øksendalen .	1 000	1 200
Frænen	800	1 000	Sundalen . .	1 000	1 200
Akerø	800	1 000	Stangvik . . .	900	1 500
Sandø	800	1 000	Aasgaard . .	1 000	1 500
Bud	800	1 000	Surendalen	1 200	1 600
Romsdal Fogderi			Rindalen	1 100	1 600
gennemsnitlig	908	1 158	Aure	900	1 100
			Valsøfjorden . . .	900	1 200
Kvemes	1 000	1 500	Halse.	900	1 400
Gjemnes	1 000	1 400	Tusteren		
Øre	1 150	1 500	Edø	950	1 150
F r e i	1 000	1 200	Nordmør Fogderi		
			gennemsnitlig	985	1 335

Naar Melkeudbyttet for enkelte Herreders Vedkommende sees i 1895 at være ansat mindre end i 1890, er dette vistnok en Feiltagelse, skjønt jeg ikke tør benægte Muligheden af, at Feilen for en Del kan grunde sig paa, at Melkeudbyttet for 1890 kan være ansat vel høit. At Melkeudbyttet i det hele i Virkeligheden er øget i Femaaret. anser jeg utvivlsomt.

Opdræt og Salg af Heste er af nogen Betydning for Amtet, særlig for enkelte Distrikter i Søndmør Fogderi, livorfra endel Heste er exporteret til England. Efter hvad der siges, skal imidlertid denne Export ikke have vist sig lønnende. I hvert af Amtets Fogderier har været stationeret 1 Stamhingst. af Fjordracen, som er den mest udbredte i Amtet. Tidligere har Statens Hestudstilling været afholdt hvert andet Aar i Sandmør. Man vil nu faa saadan Udstilling i Amtet hvert Aar.

Faareracen er i Femaarsperioden noget forbedret - fornemmelig i enkelte af de ydre Distrikter i Søndmør - særlig ved Krydsning med Vædere af Cheviotracen, til Indkjøb af hvilke Landhusholdningsselskabet har ydet Bidrag. Faareholdet har i Perioden aftaget i Romsdal og Nordmør. Fra Søndmør er endel Faar exporteret til England.

Gjedeholdet er i Aftagende.

Svineavlens synes efter Lensmændenes Indberetninger at have tiltaget noget. De lave Fleskepriser har forresten ikke opmuntret til Udvidelse af Svineholdet. Svineracen antages paa flere Steder at være noget forbedret ved Krydsning med Yorkshiresvin.

Hønsavlens staar omtrent paa samme Standpunkt som tidligere.

En Flok tamme Rensdyr paa ca. 300 Stykker eies af nogle Gaardbrugere i Tafjord paa Søndmør. En Fin eier en større Hjord. hvormed han

færdes i Fjeldene, snart i Nordmør, snart, i Romsdalen og snart i Søndmør. Over dette Forhold har været ført Klage af Grundeierne.

Prisen paa Heste og Kreaturer var efter Lensmændenes Meddelelser i 1895 gjennemsnitlig:

	Heste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Faar.	Gjeder.	Svin.
Søndmør	180 Kr.	55 Kr.	50 Kr.	30 Kr.	11 Kr.	10 Kr.	40 Kr.
Romsdal .	200 -	70 -	60 -	35 -	9 -	10 -	55 -
Nordmør	210 -	66 -	65 -	30 -	9 -	8 -	60 -

Hvorvidt Opdræt og Salg af Heste og levende Storfæ, samt Faare- og Svineholdet er tiltaget eller aftaget i de forskellige Herreder, fremgaar af nedenstaaende Opgave:

Herreder.	Opdræt og Salg af:		Faareholdet.	Svineholdet
	Heste.	Levende Hornkvæg.		
Søndmør Fogderi .				
Vannelven	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	meget tiltaget
S a n d e	do.	lidt tiltaget,	uforandret	uforandret
Herø	do.	do.	do.	do.
Ulstein	uforandret	noget tiltaget	lidt tiltaget	noget tiltaget
Vartdalstranden	do.	uforandret	uforandret	lidt tiltaget
Volden	ubetydel. tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	ubetydel. tiltaget
Ørsten	do.	noget tiltaget	do.	noget tiltaget,
Hjørundfjord	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.	lidt tiltaget
S u n n e l v e n	lidt aftaget	noget tiltaget	ubetydel. aftaget	do.
Norrdalen	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.
Stranden	do.	do.	do.	noget tiltaget
Stordalen	uforandret	uforandret	do.	uforandret
Søkkelven	noget tiltaget	noget tiltaget.	do.	lidt tiltaget
Ørskog	do.	do.	lidt aftaget	noget tiltaget
S k o d j e	do.	meget tiltaget	meget aftaget	lidt aftaget
B o r g u n d	uforandret	lidt aftaget	do.	uforandret
R o a l d	lidt tiltaget	lidt tiltaget	noget aftaget	lidt tiltaget
Haram	noget tiltaget	noget tiltaget	meget aftaget	noget tiltaget
Romsdal Fogderi .				
Vestnes	ubetydel. aftaget	ubetydel. tillagt	noget aftaget	noget tiltaget
V o l d	uforandret	noget tiltaget	lidt aftaget	do.
Eid	do.	do.	do.	do.
Grytten	lidt tiltaget	lidt tiltaget	noget aftaget	do.
V e ø	uforandret	uforandret	do.	do.
Eresfjord og Vistdalen	noget tiltaget,	lidt tiltaget	uforandret	uforandret
Nesset	do.	ubetydel. tiltaget	do.	do.
B o l s ø	lidt tiltaget	lidt tiltaget	meget aftaget	noget tiltaget
Frænen	do.	do.	noget aftaget	lidt tiltaget
A k e r ø	lidt aftaget	do.	lidt, tiltaget	do.
S a n d ø	noget aftaget	noget aftaget	meget tiltaget	uforandret
Bud	lidt tiltaget	lidt tiltaget	noget aftaget	lidt tiltaget

Herreder.	Opdræt og Salg af:			
	Heste.	Levende Hornkvæg.	Faareholdet	Svineholdet
Nordmør Fogderi.				
Kvernes	lidt, tiltaget,	ubetydel. tiltaget	noget aftaget	noget tiltaget
Gjemnes	do.	lidt tiltaget,	lidt aftaget	do.
Øre	do.	noget aftaget	noget aftaget	do.
Frei	nforandret	lidt tiltaget	lidt aftaget	lidt tiltaget
Strømsneset	do.	noget aftaget	noget aftaget	uforandret
Tingvold	do.	uforandret	lidt aftaget	noget tiltaget,
Øksendalen	noget aftaget	lidt aftaget	do.	lidt tiltaget
Sundalen	lidt aftaget	noget tiltaget	ubetydel. aftaget	do.
Stangvik	do.	meget aftaget	noget aftaget	noget tiltaget
Aasgaard	lidt tiltaget	lidt tiltaget	meget aftaget	lidt tiltaget
Surendalen	noget aftaget	noget afaget	uforandret	uforandret
Rindalen	do	do.	meget aftaget	lidt tiltaget
Aure	noget tiltaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	do.
Valsøfjorden	do.	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Halse	noget aftaget	meget aftaget	noget aftaget	noget tiltaget,
Tustern	uforandret	uforandret	do.	uforandret
Edø	noget aftaget	lidt tiltaget	meget tiltaget	noget tiltaget,

Hvorvidt og i hvilken Udstrækning S a l g a f M e l k , S m ø r , O s t og U l d er af Betydning for de forskjellige Herreder, fremgaar af nedenstaaende Opgave :

Herreder	Melk	S m ø r .	O s t .	Uld.
Søndmør Fogderi.				
Vannelven	0	megen	ringe	0
Sande		nogen	0	megen
Herø	0	do.	0	ringe
Ulststein	0	do.	0	do.
Vartdalstranden	0	megen	?	?
Volden	ringe	nogen	0	ringe
Ørsten	do.	megen	nogen	0
Hjørundfjord.		do.	do.	ringe
Sunnelven	0	do.	do.	nogen
Norddalen	0		do.	0
Stranden	0	nogen	0	0
Stordalen	0	megen	ringe	ringe
Søkkelven	0	do.	0	0
Ørskog	ringe	do.	0	0
Skodje	nogen	do.	0	0
Borgund	megen	0	0	0
Roald	ringe	0	0	0
Haram	megen	megen	0	0

Herredet	Melk.	Smør.	Ost.	Uld.
Romsdal Fogderi				
Vestnes	0	megen	0	0
Vold.. .. .	ringe	do.	ringe	0
Eid	nogen	do.	do.	
Grytten	0	n o g e n	0	0
Veø	ringe	megen	0	0
Eresfjord og Vistdalen	0	nogen	0	0
Nesset	0	do.	0	0
Bolsø	megen	do.	0	0
Frænen	ringe	do.	ringe	0
Akerø	do.	do.	do.	nogen
Sandø	do.	do.	0	do.
Bud	nogen	do.	ringe	0

Nordmør Fogderi.				
Kvernes	megen	nogen	nogen	nogen
Gjemnes	nogen	0	0	0
Ørje	do.	nogen	0	0
Frei	do.	do.	0	0
Strømsneset	ringe	megen	ringe	ringe
Tingvold	do.	nogen	0	0
Øksendalen	do.	megen	ringe	0
Sundalen	do.	nogen	nogen	0
Stangvik	do.	megen	0	0
Aasgaard	0	do.	0	ringe
Surendalen	ringe	do.	0	do.
Rindalen	0	do.	0	0
Aure	0	nogen	nogen	ringe
Valsøfjorden	0	do.	do.	0
Halse.. .. .	ringe	megen	ringe	ringe
Tusteren	0	ringe	0	0
Edø	0	nogen	0	ringe

Indtil 1893 havde Amtet 3 Amtsyrlæger. Yra Begyndelsen af 1894 blev 2 Amtsyrlægeposter inddragne.

3. Skovdrift.

Ogsaa i denne Periode har Beholdningen af brugbart Trævirke i Amtsdistriktets Furuskove stadig og mærkbart aftaget.

Betræffende Forholdene i de forskjellige Distrikter henviser jeg til nedenstaaende Opgave, der er uddraget af Lensmændenes Beretninger:

Herreder.	Leveres stort Tømmer?	Kjøbes Bygnings-tømmer?	Sælges Brænde-ved?	Kjøbes Brænde-ved?	Skovbestand.
Søndmør Fogderi.					
Vannelven	Nei	Ja	Nei	Nei	Uforandret.
Sande	-			Ja	Skovløst.
Herø	-		Ja		Do.
Ulstein	-			Nei	Fremgang.
Vartdalstranden.					Uforandret.
Volden	Ja				Do.
Ørsten	Nei				Tilbage.
Hjørundfjord	-				Uforandret.
Sunnelven	-				Mærkbart tilbage.
Norddalen	-				Uforandret.
Stranden	-				Noget tilbage.
Stordalen	-				Uforandret.
Søkkelven	-				Noget tilbage.
Ørskog	-				Mærkbart tilbage.
Skodje	-				Lidt Fremgang.
Borgund	-		Nei	Ja	Skovløst.
Roald	-			Nei	Do.
Haram	-			Ja	
Romsdal Fogderi.					
Vestnes		Ja	Ja	Nei	Noget tilbage.
Vold	Ja				Uforandret.
Eid	Ja	Nei			Noget tilbage.
Grytten	Nei	Ja	Nei	Ja	
Veø	Ja	Nei	Ja	Nei	Tilbage.
Eresfjord og Vistdalen. ..	Nei	Ja			Uforandret.
Nesset.	Ja	Nei			Mærkbart tilbage.
Bolsø.	-				
Frænen	Nei	Ja			
Akerø	-		Nei		Tilbage-
Sandø	-				Skovløst.
Bud	-				Tilbage.
Nordmør Fogderi.					
Kvernes	Nei	Ja	Nei	Ja	Ubetydelig Fremgang.
Gjernes	-		Ja		
Øre	-				Do:
Frei.		Nei		Nei	Omtrent uforandret.
Strømsneset.	Ja				Uforandret.
Tingvold	-				Mærkbart tilbage.
Øksendalen					Uforandret.
Sundalen	Nei	Ja		Ja	Do.
Stangvik	Ja	Nei		Nei	Noget tilbage.
Aasgaard	-				Uforandret.
Surendalen.					Lidt tilbage.
Rindalen	-		Nei		Noget tilbage.
Aure	-		Ja		Mærkbart tilbage.
Valsøfjorden	-				
Halse	-				Uforandret.
Tusteren.	-				Meget tilbage.
Edø	Nei	Ja	Nei	Ja	Skovløst.

Middelpriserne pr. Meterfavn af Birkeved (af Længde 30 cm.) nedført i Bygden har i Søndmør varieret mellem Kr. 5.00 og Kr. 8.00, i Romsdal mellem Kr. 4.00 og Kr. 7.00 og i Nordmør mellem Kr. 4.40 og Kr. 6.50.

Priserne paa 60 cm. lang Furuved har pr. Meterfavn været mellem Kr. 5.00 og Kr. 8.00 i Søndmør, mellem Kr. 3.50 og Kr. 8.00 i Romsdal og mellem Kr. 3.20 og Kr. 8.00 i Nordmør. Birkeved forekommer hyppigst i Handelen.

Omtrent overalt i Amtet, hvor der mangler Skov til Brænde, er der tilstrækkeligt af god og som Regel bekvemt beliggende Brændtorvmyr.

Tømmerflødning har i Femaarsperioden væsentlig kun foregaaet i Surnas Vasdrag, hvor der er flødet tilsammen 3 485 Tylvter Tømmer.

Ved den indre Del af Fannefjorden i Bolsø og tilstødende Strøg af Nesset Præstegjeld har Staten kjøbt endel Skov, som er sat under Forstvæsenets Bestyrelse.

Fra Statens Planteskole ved Molde er i Femaaret solgt 774 860 Planter, hvoraf 289 975 til Beplantning inden Amtsdistriktet.

I 1894 stiftedes et Skovplantningsselskab for Amtet. Selskabet har vundet megen Tilslutning. Især synes Interessen for Skovplantning at være vakt i Søndmør,

4. Fiskerier.

Amtsdistriktets vigtigste Fiskeri er Vaartorskfisket.

Betræffende Deltagelsen i og Udbyttet af dette i Femaarsperioden meddeles følgende Opgave :

Aar.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand-skaber.	Antal Fisk.	Samlet Pengeudbytte.
					Kr.
Søndmør Fogderi.					
1891	46	1 170	7 732	2 647 300	857 867
1892	53	1 167	7 645	4 591 800	1 425 620
1893	57	1 120	7 449	2 910 300	898 018
1894	62	1 033	6 866	2 131 420	573 552
1895	71	941	6 217	1 534 650	363 639
Tilsammen i Femaaret	289	5 431	35 909	13 815 470	4 118 696
I Gjennemsnit aarlig	58	1 086	7 182	2 763 094	823 739
Romsdal Fogderi.					
1891		282	1 990	1 151 830	469 759
1892		265	1 907	1 127 880	354 246
1893		270	1 973	766 800	246 206
1894		277	1 920	1 731 000	372 236
1895		273	1 767	1 284 100	291 512
Tilsammen i Femaaret		1 367	9 557	6 061 610	1 733 959
I Gjennemsnit aarlig		273	1 911	1 212 322	346 792

Aar.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand- skaber.	Antal Fisk.	Samlet Pengeudbytte. Kr.
Nordmør Fogderi.					
1891		923	3 989	1 807 317	600 379
1892		928	4 233	2 254 513	664 480
1893		734	3 566	1 644 575	509 917
1894		919	4 176	3 474 044	726 731
1895		1 002	4 284	3 072 200	548 338
Tilsammen i Femaaret		4 506	20 248	12 252 649	3 049 845
I Gjennemsnit aarlig		901	4 050	2 450 530	609 969
A m t e t (Landdistriktet).					
1891	46	2 375	13 711	5 606 447	1 928 005
1892	53	2 360	13 785	7 974 193	2 444 346
1893	57	2 124	12 988	5 321 675	1 654 141
1894	62	2 229	12 962	7 336 464	1 672 519
1895	71	2 216	12 268	5 890 950	1 203 489
Tilsammen i Femaaret	289	11 304	65 714	32 129 729	8 902 500
I Gjennemsnit aarlig	58	2 261	13 143	6 425 946	1 780 500

Pengeudbyttet viser sig i Femaaret at have været Kr. 220 606 mindre end i foregaaende Periode, da Udbyttet androg til Kr. 9 123 106. Antallet af Fisk er 2 139 804 mindre. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saaledes: Nordmør har havt et Merudbytte af 2 592 106 Fisk og Kr. 678 561. Romsdal har ligeledes havt et Merudbytte af 1 046 110 Fisk og Kr. 375 293. Derimod har Fisket for Søndmør givet et Udbytte af 5 778 020 Fisk og Kr. 1 274 460 mindre end i forrige Periode. Denne noksaa betydelige Nedgang i Udbyttet af Vaartorskfisket har selvfølgelig været ganske følelig for Distriktet; især gjælder dette søndre Søndmør.

Baadantallet har gennemsnitlig aarlig i Femaaret aftaget i Nordmør med 93, i Romsdal med 13 og i Søndmør med 7.

Antallet af Skøiter i Søndmør Landdistrikt er steget fra 41 i 1890 til 71 i 1895. Fogden oplyser, at endel Skøiter i Femaaret med Held har deltaget i Skreifisket i Finmarken.

I forrige Femaar udgjorde Mandskabernes Antal i Gjennemsnit aarlig 13 580 mod i sidste Femaar gennemsnitlig 13 144. Antallet er altsaa gennemsnitlig aarlig formindsket med 436.

Til Søndmørsfisket kan ogsaa henregnes det ikke ubetydelige Fiske, som foregaar fra A a l e s u n d s By med et stadigt stigende Antal Skøiter og endel Baade, hvis Antal imidlertid er aftagende. I Femaarsperioden opfiskedes af den Aalesundske Fiskeflaade 6 657 740 Stkr. Vaartorsk (gennemsnitlig aarlig 1 331 548) til samlet Værdi Kr. 1 592 521 (gennemsnitlig aarlig Kr. 318 504).

Man er i de senere Aar alt mere og mere gaaet over til at benytte Dæksbaade istedetfor aabne Baade. Det er de dygtige og driftige Søndmørsfiskere, som har gaaet i Spidsen ved Indførelsen af denne Baadtype, der er mere letvint samt tryggere i stygt Veir end de ældre Baade og har en Besætning af kun 5 Mand. Bemeldte Baade benyttes baade under Vaar- og Sommerorskfisket og vil maaske give Anledning til, at Bygning af de kostbarere Skøiter indskrænkes.

Brugen af Line har i den senere Tid i stor Udstrækning afløst Brugen af Garn.

Paa Søndmør samt i Aalesund og Kristiansund har man begyndt at anskaffe Dampskibe til Fiskebedriften, Forsøg har været gjort med at anvende Petroleumsmaskiner i et Par Fartøier, men har disse Maskiner vist sig uskikkede for Bedriften.

Der høres stadig Klager over, at Fiskerne forulemper hverandres Redskaber paa Havet, og at de forgriber sig paa hverandres Fangst. Det Opsyn eller Tilsyn, som nu næsten overalt i Amtet er etableret, i Henhold til Lovene af 6 Juni 1878 og 28 Mai 1881, har vist sig i saa Henseende at være til liden eller ingen Hjælp. Da Fisket foregaar langs Amtets over 200 km. lange Kyststrækning, vil det vistnok være vanskeligt at paavise et effektivt Kontrolmiddel, uden at meget store Udgifter derved vilde paadrages.

Efter Andragende fra Herredsstyrelser og Baadfiskere i Romsdal Fogderi, som klager over, at Baadfiskerne lider Skade ved, at Fiskeskøiterne forankrer paa de Dele af Havet, hvor de har sine Fiskeredskaber staaende, har Spørgsmaalet om Udstedelse af Forbud mod Fiskefartøiers Forankring paa visse Dele af Fiskehavet udenfor Romsdal Fogderis Kyst været under Overveielse uden endnu at være afgjort.

Gjennemsniitspriserne paa Vaartorsk, Lever, Rogn og Fiskehoveder har i Perioden stillet sig saaledes:

Aar	Fisk i rund Tilstand pr. 100 Stkr.	Fisk i sløiet Tilstand pr. 100 Stkr.	Pr. hl. Lever. Kr.	Pr. hl. Rogn Kr.	Hoveder pr. 100 Stkr. Kr.
1891.....	33.83	27.99	11.67	8.15	1.15
1892.....	29.32	23.09	11.72	10.10	1.20
1893.....	29.56	23.62	12.24	10.36	1.10
1894.....	22.50	19.29	11.39	14.48	0.93
1895.....	20.90	17.95	12.16	12.84	0.87
1891-1898..	27.22	22.39	11.84	11.19	1.05
1886-1890..			13.40	10.12	1.00

Fisken har i Perioden faldt mager.

Sildefiskerierne.

Sommer- eller Fedsildfiskerierne har i Femaaret bragt saadant Udbytte:

A a r.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1891	200	1 300	677	1 455			877	2 755
1892	2 475	17 000		390	1 095	22 340	3 640	39 730
1893	9 711	47 623	11 150	48 050	3 297	21 090	24 158	116 763
1894	5 380	18 000	6 520	26 270	9 910	84 900	21 810	129 170
1895	7 840	75 248	807	5 150	16 525	88 588	25 172	168 986
Tilsammen	25 606	159 171	19 224	81 315	30 827	216 918	75 657	457 404
I Gjennemsnit aarlig	5 121	31 834	3 845	16 263	6 165	43 384	15 131	91 441

Ved Sammenligning af ovenstaaende Opgave med Opgaven for næstforegaaende Femaarsperiode (1886-1890) viser det sig, at Udbyttet for det hele Amt, ansat i Penge, er Kr. 1 157 370 mindre for Perioden 1891-1895. For de enkelte Fogderier Stiller Forholdet sig saaledes: Søndmør Kr. 63 599 mindre, Romsdal Kr. 318 805 mindre og Nordmør Kr. 774 966 mindre, Den samlede Fangst for Amtsdistriktet udgjorde i 1886-1890 323 003 hl., altsaa 247 346 hl. mere end i sidste Periode.

Udbyttet af Fedsildfisket har saaledes i Femaarsperioden været saare misligt og det mindste, Amtsdistriktet har havt paa lang Tid.

Fisket af Brisling og anden Smaasild har i Femaaret givet saadant Udbytte :

A a r.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1891	1 720	4 935	3 700	4 600	230	950	5 650	10 485
1892	13 690	14 940	1 000	1 700	1 100	3 650	15 790	20 290
1893	4 441	17 995	1 400	5 700	460	1 430	6 301	25 125
1894	3 580	22 143		140	140	570	3 720	22 713
1895	6 480	26 740	8 000	28 000	980	4 300	15 460	58 040
Tilsammen	29 911	85 753	14 100	40 000	2 910	10 900	46 921	136 653
I Gjennemsnit aarlig	5 982	17 151	2 820	8 000	582	2 180	9 384	27 331

Til Sammenligning anføres, at Udbyttet for det hele Amtsdistrikt i forrige Femaarsperiode udgjorde Kr. 73 620.00.

Vaar- og Vintersildfisket har givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1891.....	7 800	23 400	-	-	-	-	7 800	23 400
1892.....	37	111	42	150	-	-	79	261
1893.....	1 470	3 454	-	-	-	-	1 470	3 454
1894.....	6 080	18 240	-	-	-	-	6 080	18 240
1895.....	23 000	51 743	40 000	80 000	26 100	55 200	89 100	186 943
Tilsammen	38 387	96 948	40 042	80 150	26 100	55 200	104 529	232 298
I Gjennemsnit aarlig.....	7 677	19 390	8 008	16 030	5 220	11 040	20 906	46 460

I Femaaret 1886—1890 udgjorde Udbyttet for det hele Amt Kr. 6 600.00.

Laks- og Sørretfisket har ifølge Opgaver fra Føgderne i Femaaret givet et Udbytte af Kr. 333 272.00 mod Kr. 302 534.00 i forrige Femaar. I Opgaven er ogsaa indbefattet den Afgift, Engelskmænd erlægger for Leie af Lakseelve. Denne Afgift udgjør ca. Kr. 10 000 aarlig for det hele Amt.

For de enkelte Aar i Perioden stiller Udbyttet sig saaledes:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1891.....		17 715		21 020		42 956		81 691
1892.....		15 674		17 650		34 402		67 726
1893.....		17 340		17 812		37 284		72 436
1894.....		17 675		7 485		31 798		56 958
1895.....		20 031		10 236		24 194		54 461
Tilsam	i Femaaret	88 435		74 203		170 634		333 272
I Gj	nsnit aarlig	17 687		14 841		34 127		66 654

Sommerfisket efter Torsk, Sei, Lange, Brosme, Uer og Kveite har i Femaaret givet følgende Udbytte:

A a r .	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1891	60 660	50 132	54 780	165 572
1892	30 970	14 896	42 230	88 096
1893	31 790	20 423	53 080	105 293
1894	33 400	15 314	26 524	75 238
1895	58 500	19 355	47 022	144 877
Tilsammen i Femaaret	215 320	120 120	223 636	559 076
I Gjennemsnit narlig	43 064	24 024	44 727	111 815

I forrige Femaarsperiode udgjorde det samlede Udbytte for det hele Amt Kr. 498 330. Udbyttet for sidste Femaar er altsaa forøget med Kr. 60 746. For de enkelte Fogderier Stiller Forholdet sig saaledes: Søndmør Kr. 27 460 mindre, Romsdal Kr. 21 570 mere og Nordmør Kr. 66 636 mere.

H u m m e r f i s k e t har i Femaaret givet et Udbytte af:

A a r .	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.	Amtet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1891	10 261	600	1 875	12 736
1892	12 914	800	880	14 594
1893	10 458	2 800	1 950	15 208
1894	9 072	2 700	1 730	13 502
1895	13 679	2 900	1 545	18 124
Tilsammen i Femaaret	56 384	9 800	7 980	74 164
I Gjennemsnit aarlig	11 277	1 960	1 596	14 833

Det samlede Udbytte udgjorde i Femaaret 1886-1890 Kr. 53 677 eller Kr. 20 487 mere i sidste Periode. For de enkelte Fogderier Stiller Forholdet sig saaledes : Søndmør Kr. 12 447 mere, Romsdal Kr. 7 060 mere og Nordmør Kr. 980 mere.

Af Ø s t e r s har Fangsten i Femaarsperioden været ganske ubetydelig.

Saavidt. vides, har der i Femaaret intet Forsøg været gjort paa ved rationel Drift at fremme dette Fiskeri.

F e r s k v a n d s f i s k e t har intet nævneværdigt Udbytte givet.

Fiske til Husbehov foregaar i alle Sødistrikter.

Søndmør Foged oplyser, at Skøiter fra hans Distrikt om Høsten har deltaget i M a k r e l f i s k e t i Nordsøen, men for det meste med lidet, Udbytte.

Videre meddeler han, at der ogsaa har været gjort Forsøg med B o t t l e n o s e f a n g s t i Ishavet, men uden synderlig Fordel.

5. Bergværksdrift

har alene været forsøgt ved Gaarden Rødsand i Nettet Præstegjeld, hvor der udvandt endel Jernmalm, der skal være righoldig og bekvemt beliggende. Driften er imidlertid indstillet, efter Sigende paa Grund af manglende Driftskapital.

6. Fabrik- og Industri anlæg.

Af saadanne fandtes ved Udgangen af 1895 følgende:

I Søndmør Fogderi:

1 Møllebrug, 1 Orgelfabrik, 1 Uldvarefabrik, 1 Slyngefabrik, 1 Snørefabrik, 2 Uldspinderier, 1 Kalkværk, 3 Garverier og 1 Guanomølle.

I R o m s d a l Fogderi:

3 Sagbrug, hvoraf 2 med Høvleri, 2 Fyrstikfabriker, 2 Teglværk og 1 Kalkbrænderi.

I Nordmør Fogderi:

6 Sagbrug, hvoraf 2 i Forbindelse med Høvleri og Kassefabrik, 2 Tøndefabriker, 3 Guanomøller, 1 Fiskelimfabrik og 1 Støberi.

Derhos er der en stor Del Tranbrænderier, fornemmelig i Søndmør, ligesom en Mængde mindre Kværn- og Sagbrug.

7. Bionæringer.

H u s f l i d e n har ingen Fremgang gjort i Perioden. Den indskrænker sig fremdeles væsentlig til Tilvirkning af Klædningsstoffer samt Forarbeidelse af simple Husgeraadgjenstande, Gaards- og Fiskeredskaber. I enkelte Distrikter virkes noget Vadmel til Salg.

B a a d b y g g e r i e t drives i enkelte Distrikter, fornemmelig i Strømsneset, Surendalen og Tingvold, Vestnes og Bolsø samt i Birkedalen i Volden Herred.

Tilvirkning af Tønder, Stav og Tønnebaand foregaar i omtrent alle Distrikter, hvor der er nogen Skov,

I enkelte Distrikter i Nordmør forarbeides derhos Fiskekasser til Fiskeexportørerne i Kristiansund.

Udbyttet af J a g t e n har ikke været af nogen synderlig Betydning. Det Vildt, som fældes, er væsentlig Rype, Aarflugt og Hare. I Sunnelven, Norddalen, Grytten og Nettet samt Sundalen fældes aarlig endel V i l d r e n. I Aure og Tusteren findes endel Hjort. Jagten paa dette Vildt i disse Distrikter er for

en Del bortforpagtet til Engelskmmnd. Ogsaa paa Averøen og Fredø og maaske ogsaa i enkelte andre Distrikter i Nordmør forekommer Hjort.

I Femaaret er betalt Præmier for følgende Antal Rovdyr og Rovfugle:

	Bjørne.	Ulve	Gauper.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Høge.
Søndmør	1 7	-	-	14	848	100	324
R o m s d a l . .	7	-	4	-	798	55	355
Nordmør	. 7	3	-	2	898	69	202
	31	3	4	16	2 544	224	881

Fisket skaffer Beskjæftigelse og god Fortjeneste for mange Mennesker udenfor de egentlige Fiskere, idet der trænges mange Hjælpere baade til Fiskens foreløbige Behandling og til dens Tørring udover Vaaren og Forsommeren.

En ikke saa ganske ringe Del af Befolkningen i søndre Søndmør har om Sommeren Sysselsættelse ved Statens Havne-, Fyr- og Markevæsen, hvorved der kommer ikke saa faa Kontanter ind i Distriktet. Fogden finder det imidlertid tvivlsomt, om denne Virksomhed, som foregaar væsentlig Sommer og Høst, bringer nogen virkelig Fordel.

Fragtfarten med Seilfartøier fra Amtets Landdistrikt har ingen synderlig Betydning.

Af Befolkningen er ikke faa beskæftiget i udenrigsk Søfart.

Antallet af Landhandlere, Handels- og Forbrugsforeninger, som ved Udgangen af 1890 udgjorde 264, er ved Udgangen af 1895 vokset til 331, hvoraf i Søndmør 103, i Romsdal 100 og i Nordmør 128.

I Søndmør bestaar 3 Rettigheder til U d s a l g eller U d s k j æ n k n i n g af Brændevin, hvoraf 2 livsvarige, medens 1 udløber i 1898. I Nordmør og Romsdal har Ingen saadan Rettighed.

Retten til U d s k j æ n k n i n g af Ø l m. m. er overalt gjort til Gjenstand for Bevilling. I de fleste Herreder udstedes ikke Bevilling. I Amtsdistriktet haves kun 1 Samlag med almindelig Ret til Udskjækning af Øl og Vin, nemlig i Grytten. De fleste Hoteller har indskrænket Ret til Udskjækning til Reisende.

Af Haandværkere har Distrikterne som Regel tilstrækkelig Forsyning. I Grytten og Vold drives Haandværksdrift i større Maalestok til Forarbeidelse af Klæder og Skotøi til Salg under Fiskerierne i Nordland og Finmarken. I førstnævnte Herred er ca. 250 Mand beskæftigede hermed.

Brænding af T a n g a s k e skaffer Kystdistrikterne endel Indtægt.

I Volden, Borgund og Vestnes har været drevet I s b r u g. Kvantumet af skaaren Is i 1895/96 er opgivet til respektive 370, 200 og 150 Reg.-Ton.

Man har i flere Distrikter gjort sig store Forhaabninger om Fordel af den voksende T u r i s t s t r ø m, og er der flere Steder spekuleret i Opførelse af tildels store og kostbare Hoteller. Konkurrenten mellem disse har imidlertid enkelte Steder vokset stærkere end Turiststrømmen, saa at Spekulationen vistnok kun paa ganske faa Steder kan siges at være vellykket. Turisttrafikken bringer vistnok paa sine Steder ikke ubetydelige Beløb ind for Skyds; men jeg maa

erklære mig enig med Fogderne i Søndmør og Romsdal, naar de finder det tvivlsomt, om Skydsindtægten giver nogen virkelig Indtægt, da den kræver megen og kostbar Tid, som vistnok manges Gang vilde være langt fordelagtigere anvendt til Gaardsdriften.

8. Kommunikationsvæsenet.

Amtet havde af L a n d v e i e:

	Ved Udgangen af		
	1895.	1890.	Forøgelse.
	km.	km.	km.
Hovedveie.....	587.0	559.0	28.0
Bygdeveie	2 046.8	1 833.0	213.8
Tilsammen	2 633.8	2 392.0	241.8

Inden de enkelte Herreder udgjorde Længden af de offentlige Veie ved Udgangen af 1895:

Horreder.	Samlet Længde			Herreder	Samlet Længde		
	Hoved- veie. km.	Bygde- veie. km.	Hoved- og Bygde- veie. km.		Hoved- veie. km.	Bygde- veie. km.	Hoved- og Bygde- veie. km.
Søndmør Fogderi.							
Vannelven	24	57.6	81.6	Stranden .	26	17	43
Sande..... . . .	9	1	10	Stordalen		28	28
Herø	11.6	68.3	79.9	Søkkelven	-	48	48
Ulstein	24.5	48	72.5	Ørskog .	21	36	57
Vartdalstranden	-	35	35	Skodje .	17.2	112.3	129.5
Volden	14	106	120	Borgund	15	113	128
Ørsten .		59	59	Roald .	-	20	20
Hjørundfjord	11	31	42	Haram . . .	-	50	50
Sunnelven	27	30	57				
Norrdalen	-	51	51		200.3	911.2	1 111.5

Herreder.	Samlet Længde			Herrader.	Samlet Længde		
	Hoved- veie. km.	Bygde- veie. km.	Hoved- Bygde- veie. km.		Hoved- veie. km.	Bygde- veie. km.	Hoved- og Bygde- veie. km.
Romsdal Fogderi.							
Vestnes	19	66	85	Øre	9	42	51
Vold		37	37	Frei	5	20	25
Eid	12	6	18	Strømsneset		44	44
Grytten	49	49	98	Tingvold	16	75	91
Veø	24	41	65	Øksendalen	8	25.4	33.4
Eresfjord og Vistdalen		55	55	Sundalen	40.5	23	63.5
Nesset.	25	16	41	Stangvik	24	39	63
Bolsø.	51	29	80	Aasgaard		32	32
Frænen	20	36	56	Surendalen.	33.2	42.2	75.4
Akerø		45	45	Rindalen	24	46	70
Sandø		10	10	Aure		41	41
Bud		39	39	Valsøfjorden		21	21
	200	429	629	Halse		49	49
Nordmør Fogderi				Tusteren		32	32
Kvernes.....	27	115	142	Edø		32	32
Gjemnes		28	28				
					186.7	706.6	893.3

Udgifterne ved Veienes Vedligeholdelse fremgaar af omstaaende Opgave.

(Se Tabellen Side 24 og 25.)

Nogen Oversigt over Værdien af Naturalarbeidet til Nybygning af Veie inden Amtet i Femaarsperioden har det ikke været muligt at tilveiebringe. I en stor Del af Distriktet - fornemmelig i Søndmør - udføres ikke Nybygning af Bygdveie ved et paa almindelig Maade ordnet Pligtarbeide, idet de nærmest Interesserede paatager sig privat at oparbeide Veien paa Betingelse af, at de færdige Veie overtages som offentlige.

Interessen for Nybygning af Veie er næsten overalt meget stor, og har det været vanskeligt for Veivæsenets Funktionærer at tilfredsstille de Krav, som fra alle Kanter stilles til snarlige Undersegelser af projekterede Veiliner.

Siden Begyndelsen af 1895 har der bestaaet Overenskomst med Staten om Fællesstyre af Statens og Amtets Veivæsen. Veifunktionæerne bestaar af en Amtssingeniør og to teknisk uddannede Assistenten.

Dampskibsfarten paa Amtets Fjorde har ndviklet sig raskt i Femaarsperioden. Den besørger nu af 20 Dampskibe mod 9 i 1890. Paa Eikisdalsvandet i Romsdal Fogderi har et lidet Dampskib været i Fart.

Udviklingen af Dampskibsfarten har ogsaa bidraget til, at Postaabneriernes

Antal er forøget. Dis ses Antal var ved Udgangen af 1895 173 mod 125 ved Udgangen af 1890.

I Landdistrikterne haves Telegrafstationer paa Larsnes, i Flaavær, i Volden, i Ørskog, paa Veblungsnes og i Aure. I Turisttiden er derhos Station paa Ormem i Romsdal og i Fisketiden paa Sandshavn i Sande, Søndmør.

T e l e f o n forbindelserne har i de sidste Aar faaet ikke liden Udbredelse. Aalesund staar nu i Forbindelse med Sylte i Valdalen, Stordalen, Ørskog, Skodje og Vatne og Borgund. Hellesylt i Sunnelven har Telefonforbindelse med indre Nordfjord og med Telegrafstation paa Nordfjordeid; Ørsten og Dele af Volden med Telegrafstation i Halkjelsvik i sidstnævnte Herred. Molde staar i Telefonforbindelse med Nes i Bolsø, Frænen, Bud og Batnfjordeu i Nordmør. Ogsaa i Nordmør er Forbindelse mellem Kristiansund og Landdistrikterne under Anlæg.

Ved Udgangen af 1895 var Skydsstationernes Antal 152, hvoraf 63 faste.

9. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Gjennemsnitspriserne pr. Skyldmark paa Amtets faste Eiendomme udgjorde efter den officielle Statistik i 1891 Kr. 1 244.00, i 1892 Kr. 1319.00, i 1893 Kr. 1 334.00, i 1894 Kr. 1 289.00 og i 1895 Kr. 1 377.00 og for hele Femaareb Kr. 1 313.00 mod Kr. 1 289.00 for forrige Femaarsperiode.

Efter de fra Sorenskriverne modtagne Meddelelser er i Femaaret thinglæst og aflæst Panteheftelser samt afholdt Tvangsauktioner i følgende Antal (til Sammenligning hidsættes lignende Opgave fra forrige Femaar) :

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal. 1891-1895.	Antal. 1886-1890.	Beløb. 1891-1895 Kr.	Beløb. 1886-1890 Kr.
Søndmør	1 882	1 423	2 335 903	1 441 353
Romsdal	1 884	1 158	1 739 964	1 184 658
Nordmør	1 793	1 572	1 689 287	1 862 712
Amtet	5 559	4 153	5 765 154	4 488 723

Aflæste Panteheftelser:

	Antal. 1891-1895.	Antal. 1886-1890.	Beløb. 1891-1895 Kr.	Beløb. 1886-1890. Kr.
Søndmør	446	519	559 688	712 531
Romsdal	599	662	699 969	612 200
Nordmør	676	879	760 625	1 511 149
Amtet	1721	2 060	2 020 282	2 835 880

Tvangsauktioner over fast Gods:

	Antal. 1891-1895.	Antal. 1886-1890.	Beløb. Kr.	Beløb. Kr.
Søndmør	41	88	80 733	96 636
Romsdal	47	51	118 325	133 138
Nordmør	67	92	156 601	197 299
Amtet	155	231	355 659	424 073

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal. 1891-1895.	Antal. 1886-1890.	Beløb. Kr.	Beløb. Kr.
Søndmør	81	141	25 105	30 900
Romsdal	101	506	29 686	194 328
Nordmør	104	118	35 265	21 748
Amtet	286	765	90 056	246 976

Udgifterne ved Veienes Vedligeholdelse.

Herreder.	Udbetalt af Herredskassen. Kr.	Sommerveiarbejde (Naturalarbejde) indbefattet Gruskjørsel paa Vinterføre:					Vinterveiarbejde (Naturalarbejde):					Tilsammen Vedligeholdelsesudgifter.	Horredor
		Antal Mandsdagværk.	Antal Hestedagværk.	Samlet Værdi af:			Antal Mandsdagværk.	Antal Hestedagværk.	Samlet Værdi af:				
				Mandsdagværk.	Hestedagværk.	Ialt.			Mandsdagværk.	Hestedagværk.	Ialt.		
Søndmør Fogderi.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Søndmør Fogderi.		
Vannelven	823	400	300	600	900	1 500	-	-	-	-	2 323	Vannelven.	
Sande	170	110	120	176	384	560	-	-	-	-	730	Sande.	
Herø	1 383	600	700	1 020	2 240	3 260	-	-	-	-	4 643	Herø.	
Ulstein	591	260	360	416	1 152	1 568	-	-	-	-	2 159	Ulstein.	
Vartdalstranden	10	130	170	208	544	752	-	-	-	-	762	Vartdalstranden.	
Volden	286	475	500	950	1 750	2 700	5	10	8	30	38	3 024	Volden.
Ørsten	108	325	300	650	1 050	1 700	50	140	80	420	500	2 308	Ørsten.
Hjørundfjord	400	300	250	600	1 000	1 600	30	-	50	50	50	2 050	Hjørundfjord.
Sønnelven	550	260	230	414	736	1 150	100	250	150	750	900	2 600	Sønnelven.
Norddalen	88		130	70	338	408	18	70	18	182	200	696	Norddalen.
Stranden	735	95	80	92	208	300	20	50	20	130	150	1 185	Stranden.
Stordalen		57	55	57	143	200	-	40	-	100	100	300	Stordalen.
Søkkelven	272	700	280	1 050	700	1 750	-	200	-	400	400	2 422	Søkkelven.
Ørkog	857	710	280	1 065	700	1 765	-	230	-	460	460	3 082	Ørkog.
Skodje	350	780	500	1 400	1 250	2 650	-	-	-	-	-	3 000	Skodje.
Borgund	283	600	600	960	1 920	2 880	100	200	150	600	750	3 913	Borgund.
Roald		140	120	210	360	570	-	-	-	-	-	570	Roald.
Haram		350	300	525	900	1 425	-	-	-	-	-	1 425	Haram.
	6 906	6 309	5 275	10 463	16 275	26 738	323	1 190	476	3 072	3 548	37 192	
Romsdal Fogderi.													Romsdal Fogderi.
Vestnes	439	540	280	972	1 008	1 980	300	200	450	600	1 050	3 469	Vestnes.
Vold		90	60	180	180	360	120	100	180	220	400	760	Vold.
Eid	45	75	60	150	180	330	-	-	-	-	-	780	Eid.
Grytten	2 752	400	400	720	1 280	2 000	100	300	160	840	1 000	5 752	Grytten.
Veø	318	250	500	463	1 500	1 963	168	240	244	672	916	3 197	Veø.
Eresfjord og Vistdalen		500	400	800	1 280	2 080	100	100	160	320	480	2 560	Eresfjord og Vistdalen.
Nesset	120	450	320	720	1 024	1 744	100	150	160	480	640	2 504	Nesset.
Bolsø	2 681	500	500	800	1 600	2 400	-	-	-	-	-	5 081	Bolsø.
Frænen	923	132	150	198	450	648	-	-	-	-	-	1 571	Frænen.
Akerø	90	120	100	180	300	480	-	50	-	100	100	670	Akerø.
Sandø			25	33	75	108	-	-	-	-	-	108	Sandø.
Bud		120	100	180	300	480	-	80	-	160	160	640	Bud.
	7 773	3 199	2 895	5 396	9 177	14 573	888	1 220	1 354	3 392	4 746	27 092	
Nordmør Fogderi.													Nordmør Fogderi.
Kvernes	274	1 988	710	3 180	2 272	5 452	1 136	426	1 817	1 363	3 180	8 906	Kvernes.
Gjemnes	20	218	152	349	486	835	-	40	-	120	120	975	Gjemnes.
Øre	1920	304	304	487	974	1 461	-	-	-	-	-	3 381	Øre.
Frei	258	149	149	238	477	715	-	36	-	108	108	1 081	Frei.
Strømsneset		200	220	320	704	1 024	60	150	90	450	540	1 564	Strømsneset.
Tingvold	231	450	400	720	1 280	2 000	50	200	75	600	675	2 906	Tingvold.
Øksendalen	28	100	100	160	320	480	-	80	-	256	256	764	Øksendalen.
Sundalen	2 586	100	250	200	1 000	1 200	-	-	-	-	-	3 786	Sundalen.
Stangvik		400	400	640	1 280	1 920	10	200	160	640	800	4 243	Stangvik.
Aasgaard	163	200	200	320	640	960	50	100	80	320	400	1 423	Aasgaard.
Surendalen	2 119	400	400	600	1 200	1 800	-	-	-	-	-	3 919	Surendalen.
Rindalen	160	300	300	450	900	1 350	-	350	-	1 050	1 050	2 560	Rindalen.
Aure	14	135	265	203	927	1 130	-	-	-	-	-	1 144	Aure.
Valsøfjorden	120	65	135	98	472	570	-	-	-	-	-	690	Valsøfjorden.
Halse	53	300	300	480	960	1 440	50	100	80	320	400	1 893	Halse.
Tusteren	404	380	350	570	1 050	1 620	-	-	-	-	-	2 024	Tusteren.
Edø	3	100	200	160	640	800	-	-	-	-	-	803	Edø.
	8 353	5 789	4 835	9 175	10 582	24 757	1 446	1 682	2 302	5 227	7 529	40 639	

Antallet af de i Femaaret afholdte E x e k u t i o n e r har udgjort (til Sammenligning hidsættes lignende Opgave for forrige Femaarsperiode) :

Fogdorier.	1891.		1892.		1893.		1894.		1895.		1891-1895.		1886-1890.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
Søndmør.	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.	
Af Fogden	4	18 674	1	4 050	5	40 503	4	17 118	2	4 013	16	84 358	34	54 982
- Lensmændene .	87	21 222	121	25 432	107	26 513	134	31 049	167	42 891	616	147 107	897	153 058
Tilsammen	91	39 896	122	29 482	112	67 016	138	48 167	169	46 904	632	231 465	931	208 040
Romsdal.														
Af Fogden	3	11 772	13	42 777	2	2 759	8	46 593	4	5 579	30	109 480	26	37 196
- Lensmændene . .	92	18 753	144	28 104	219	39 840	180	32 934	148	26 786	783	146 417	743	116 751
Tilsammer	95	30 525	157	70 881	221	42 599	188	79 527	152	32 365	813	255 897	769	153 947
Nordmør.														
Af Fogden	6	28 616	3	4 025	4	7 143	13	24 232	1	1 856	26	65 872	56	101 096
- Lensmændene .	86	13 767	157	26 567	170	24 829	224	31 488	185	31 884	822	128 535	929	166 276
Tilsammen	91	42 333	160	30 592	174	31 972	237	55 720	186	33 740	848	194 407	985	267 372

Antallet af de i Femaaret afholdte U d p a n t n i n g e r og det Beløb, for hvilket der er pantet, har udgjort (til Sammenligning hidsættes tilsvarende Opgaver for forrige Femaarsperiode) :

Fogderier.	1891.		1892.		1893.		1894.		1895.		1891-1895.		1886-1890.	
	Antal.	Beløb	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
	Kr.			Kr.		Kr.		ar.		Kr.		Kr.	K r .	
Søndmør	465	9 079	635	11 542	648	12 695	662	12 590	616	11 931	3 026	57 837	3 768	73 486
Romsdal	1 490	31 382	1 727	28 675	2 013	38 481	1 822	30 918	1 801	30 235	8 853	159 691	6 973	141 749
Nordmør	1 100	25 706	1 204	26 631	1 246	26 859	1 746	36 493	1 210	26 581	6 506	142 270	7 558	119 597
Tilsammen i Amtet	3 055	60 107	3 556	66 848	3 907	78 035	4 230	80 001	3 627	68 747	18 385	359 798	18 299	334 832

Nedenstaaende Opgave udviser Landdistriktets S p a r e b a n k e r s Antal og deres Status ved Udgangen af Aarene 1895 og 1890:

Fogderier.	Aar.	Antal Sparebanker.	Formue.	Forvaltnings-sum (Formuen indbefattet).	Antal Indskydere.	Indskydernes Tilgodehavende.
			Kr.	Kr.		Kr.
Søndmør	{1895	14	637 538	5 217 468	12 757	4 557 715
	{1890	14	475 288	4 441 309	11 326	3 966 011
Romsdal	{1895	7	123 255	1 191 973	2 990	1 068 719
	{1890	6	88 641	1 022 032	2 658	933 391
Nordmør	{1895	5	144 650	1 504 403	2 531	1 359 753
	{1890	3	103 504	1 219 142	1 938	1 115 638
Amtet	1 895	26	905 443	7 913 844	18 278	6 986 187
	1 890	23	667 433	6 682 483	15 922	6 015 040

En ikke ringe Del af Bysparebankernes Indskud skriver sig derhos fra Landdistrikterne.

For de under O v e f o r m y n d e r i e t s Forvaltning i Amtets Landdistrikt henstaaende Midler meddeles saadan Opgave :

Aar.	Søndmør		R o m s d a l .		N o r d m ø r .		Amtet.	
	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1895....	535	418 902	233	129 161	277	185 431	1 045	733 494
1890.. .	544	354 771	176	180 796	285	194 556	1 005	730 123

Herredernes antagne F o r m u e o g I n d t æ g t har efter Skatteligningerne i Femaaret udgjort:

Fogderier.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I. Den antagne Formue.					
Søndmør	19 425 300	20 059 100	21 485 700	21 591 800	21 992 500
Romsdal	9 707 100	10 608 100	11 703 300	11 688 400	11 769 300
Nordmør	14 391 100	14 437 900	14 682 000	15 149 000	15 079 100
Amtet	43 523 500	45 105 100	47 871 000	48 429 200	48 840 900

Fogderier.	1891.	1892.	1893.	1894.	1895.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
II. Den antagne Indtægt.					
Søndmør	4 787 900	4 855 800	4 733 000	4 878 900	4 812 400
Romsdal	2 477 200	2 662 900	2 510 500	2 533 700	2 605 900
Nordmør	3 446 500	3 534 400	3 418 500	3 462 600	3 541 200
Amtet	10 711 600	11 053 100	10 662 000	10 875 200	10 959 500

Ved Femaarets Slutning havdes i Distriktet følgende Brandforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.	Herred, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Aar, i hvilket traad i Virksomhed.	Forsikringssum 31 December 1895:			Udbetalte Erstat- ninger i 1895.
			For Huse alene.	For Løsøre alene.	Til- sammen.	
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør.						
Herø, Sande, Ulstein og Vannelvns Brandforsik- ringsindretning	Sande	1866	3 205 028	826 897	4 031 925	1 188
Hjørundfjords Brandforsik- ringsindretning	Hjørundfjord	1874	426 060	49 050	475 110	
Indre Søndmør Brand- forsikringsforening.	Stranden	1876	2 454 681	-	2 454 681	45
Søkkelvns Brandforsik- ringselskab	Søkkelven	1886	710 210	-	710 210	
Borgund og Skodje Brand- forsikringsindretning	Borgund og Skodje	{ For Huse } 1861 { For Løsøre } 1880	3 487 276	230 351	3 717 627	
Harams Brandforsikrings- elskab	Haram	1890	1 390 155	205 563	1 595 718	
Romsdal						
Vestnes Brandforsikrings- elskab	Vestnes	1866	3 252 000	49 690	3 301 690	
Volds Do.	Vold	1890	292 985	-	292 985	
Veø Do.	Veø	1841	2 845 750	-	2 845 750	572
Bolsø Do.	Bolsø	1860	1 091 230	70 318	1 161 548	
Akerø og Otterø gjensidige Brandforsikringselskab	Akerø	1872	1 593 000	-	1 593 000	635

Indretningene Navn.	Herred, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Aar, i hvilket traad i Virksomhed	Forsikringssum 31 December 1895:			Udbetalte Erstat- ninger i 1895. Kr.
			For Huse	For Løsøre	Til-	
			alene.	alene.	sammen.	
			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmør.						
Tingvolds Brandassurance- forening	Tingvold	1874	717 250	-	717 250	77
Sundals Brandforsikrings- indretning	Sundalen	1860	504 920	-	504 920	
Stangvik Brandassurance- forening	Stangvik	1859	1 048 190	-	1 048 190	400
Surendals Do.	Surendalen	1849	992 954	-	992 954	-
Rindals Do.	Rindalen	1877	824 760	-	824 760	-
Aure Herreds frivillige Brandassuranceforening	Aure	1878	940 852	-	940 852	128
Halse Brandforsikrings- indretning	Halse	1860	615 600	-	615 600	1285

Videre havde i Søndmør følgende Hesteforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.		Herred, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Samlet Forsikringssum 31 December 1895. Kr.
Vartdalstrandens	Hesteassuraceforeuing	Vartdalstranden	1 874	1 263
Voldens	Do.	Volden	(Mangler Oplysning.)	
Eidsdalens og Dalsbygdens	Do.	Norddalen	1 872	15 500
Valdalens	Do.	Do.	1 873	28 120
Stordalen8	Do.	Stordalen		6 702

T j e n e r l ø n n e n og D a g l ø n n e n har i Aaret 1895 gennemsnitlig stillet sig saaledes :

Distrikt.	Tjenere.		Dagarbeidere							
	Tje- neste- gut.	Tje- neste- pige.	paa egen Kost.				paa Husbondens Kost.			
			Sommeren.		Vinteren.		Sommeren.		Vinteren.	
			Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Søndmør	120.00	56.00	2.20	1.27	1.60	1.00	1.52	0.90	1.10	0.63
Romsdal	152.00	79.00	1.90	0.95	1.45	0.80	1.55	0.52	0.90	0.40
Nordmør	132.00	66.00	1.52	0.94	1.26	0.68	1.09	0.53	0.66	0.34
Amtet	135.00	67.00	1.87	1.05	1.44	0.83	1.39	0.65	0.89	0.46

Det bemærkes, at i endel Herreder paa Søndmør er Tjenestegutterne fri under Skreifisket

Amtskommnnens Udgiftsbudget har udgjort i :

1891	Kr. 129 500
1892	- 136 500
1893	- 121 972
1894	- 126 988
1895	- 129 625,

eller i Gjennemsnit aarlig Kr. 128 917 mod Kr. 114 890 i forrige Femaarsperiode.

Det udlignede Beløb pr. Skyldmark har udgjort i 1891 Kr. 4.45, i 1892 Kr. 4.80, i 1893 Kr. 4.35, i 1894 Kr. 4.55 og i 1895 Kr. 4.70 eller i Gjennemsnit aarlig Kr. 4.57 mod Kr. 4.03 i forrige Femaarsperiode. Ingen Del af Udgifterne har været overført paa Herrederne.

De S i n d s s y g e s Antal og de samlede Udgifter til deres Forpleining udgjorde for 1895 henholdsvis 207 og ca. Kr. 49 400 mod henholdsvis 188 og ca. Kr. 44 500 i 1890.

Foruden Folkeskolen har Amtet med sædvanligt Bidrag af Staten holdt 2 praktiske Jenteskoler og 3 ambulerende Amtsskoler med Kurser ogsaa for Jenter, samt i flere Distrikter Aftenskoler. Søgningen til Jenteskolerne og Amtsskolerne har været meget stor.

Ædrueligheden maa siges at være i god Fremgang.

Sædelighedstilstanden, antager jeg, er omtrent uforandret.

Skjønt Aaringerne for Jordbrugerne i Femaaret ikke kan siges at have været heldige, og skjønt det i de fleste Aar mislykkede Vaartorskfiske for Søndmørs Vedkommende vistnok har virket trykkende for Befolkningen af dette Fogderis Kystdistrikter, for hvis Økonomi dette Fiske har stor Betydning, og skjønt det slette Udbytte af Sommersildfiskerierne for mange Distrikter har været følsomt nok, antager jeg dog, at Amtets økonomiske Tilstand i det Store og Hele ikke kan siges at have været i Tilbagegang i Femaarsperioden. Som tidligere bemærket, har Fremgangen i Amtets vigtigste Næringsveie, Jordbruget og Fædriften, været forholdsvis betydelig og indeholder Løfter om yderligere Udvikling. I det hele viser det sig paa mange Maader, at Sansen for Oplysning og for Fremskridt paa alle Omraader er i høi Grad tilstede.

B. Byerne.

Ved hosfølgende Indberetninger fra Magistraterne har jeg intet væsentlig at bemærke.

Romsdals Amt 31 Marts 1897.

Ludv. Leth.

Beretning

om Kjøbstaden A a l e s u n d s økonomiske Tilstand i Femaaret 1891-1895.

Idet jeg herved har den Ære at afgive Indberetning om Aalesunds økonomiske Tilstand m. v. for Femaaret 1891-1895, maa jeg forudskikke den Bemærkning, at Grunden til, at Indberetningen først nu fremkommer, er den, at jeg helt siden Sommeren 1896 forjæves har ventet paa nødvendige Materialier vedkommende Handel og Fiskeri, hvorom jeg i sin Tid tilskrev Aalesunds Handelsforening. Den Oversigt., jeg nu endelig har modtaget fra denne Korporation, er imidlertid saa tynd, at den ikke afgiver Grundlag for nogen udførlig Oversigt, end sige en detailleret Statistik, hvilket jeg beklager, specielt for Sommerfiskerierne, hvorom jeg ikke paa nogen anden Maade kan skaffe mig de ønskelige Oplysninger.

Jeg skal derefter gaa over til at behandle de vigtigste Næringsgrene i den Orden, som tidligere har været befulgt.

1. Handel.

For efternævnte Artikler har I m p o r t e n i Femaaret udgjort:

Aar.	Kornvarer.	Salt.	ÆBrændevin.	Vin.	Kaffe.	Sukker.	Stenkul
	Kg.	Ill.	Ka.	KF.	Kr	Kg.	Hl.
1891.....	160 000	82 370	6 451.18	12 730.32	8 335.43	24 472.25	98 943
1892.....	279 000	106 930	4 138	19 647	10 467	13 918	105 240
1893.....	21 200	76 199	3 660	14 011	12 982	16 429	109 781
1894.....		118 114	3 938	12 504	30 214	32 863	119 728
1895.....		72 711	2 941	12 523	27 561	33 391	151 266

Af almindelige Uldvarer er i Femaaret indført resp. 12 752, 15 994, 11 547, 12 577 og 13 607 Kg.

Af andre Artikler kan nævnes Traad, væsentlig fransk, til Fabrikation af Line og andet Tougværk, og hvoraf der i de sidste Aar er indført betydelige Kvanta.

For efternævnte Artikler har E x p o r t e n i Femaaret udgjort:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn	Sild.	Fersk Fisk	Fiskeguano
	Kr.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	KF.	Kg.
1891.....	7 632 444	4 032	7 768	6 714	8 868	195 375	356 300
1892	9 326 061	16 836	9 853	9 359	14 927	139 691	611 955
1893	8 426 906	5 630	9 580	5 113	16 385	220 154	1 058 820
1894	7 796 813	16 500	9 316	5 018	7 886	182 186	1 453 010
1895	6 829 862	22 350	8 188	4 004	11 134	287 843	1 155 330

Som ovenstaaende Statistik udviser, er Importen for alle opgivne Artikler, undtagen Kornvarer, stegen, for enkelte Artikler endog meget betydeligt. Importen af Kornvarer er derimod aftaget og i de sidste Aar omtrent ophørt, idet man er gaaet over til istedet at benytte Melvarer, for hvis Indførsel Opgave imidlertid ikke har kunnet erhverves, men som for den allervæsentligste Del er blevet indkjøbt her i Landet fra Møller og andre udenbyes Melfirmaer, væsentlig fra Bergen. Paa Grund af Kornforbrugets Aftagen og de gennemgaaende lave Melpriser, antages Omsætningen af Melvarer at være tiltaget adskilligt, dels til Forbrug her i Byen og dels til Handel med Landdistrikterne. Samhandelen med disse antages dog ikke i det hele taget at være stegen, idet en væsentlig Del af Distrikternes Forbrugsartikler tilføres gennem Landhandlerne, der indkøber sine Varer væsentlig fra Bergen, og Omsætningen her i Byen af Landdistrikternes Produkter udenfor Fiskeprodukter fremdeles er af mindre Betydning, idet de væsentligste Salgsartikler, Smør, levende Kvæg, Kjød og Skind, fremdeles afsattes dels til Bergen og Østlandet, dels ved direkte Export, dog gjerne via Aalesund gennem herboende Kommissionærer.

Exporten af Fiskevarer viser sig noget aftagende mod forrige Femaar undtagen for Tran, hvortil har bidraget enkelte Perioders gunstige Konjunkturer for denne Vare, og Fiskeguano, hvortil har bidraget Anlægget af en Guano-fabrik med deraf følgende betydelig forøgede Produktion. Tilbagegangen af Fiskeexporten skyldes formentlig væsentlig Femaarets mindre gode Udbytte af Vinterfiskerierne, der for hele Søndmør i Femaaret gav et Totaludbytte af ca. 20.2 Millioner mod forrige Femaars ca. 25.3 Millioner. Udbyttet for Exportørerne har tildels været mindre gunstigt, idet Konjunkturerne paa Markederne ikke har staaet i Harmoni med de anlagte Indkjøbspriser, og specielt bragte Silde-spekulationen i Slutningen af 1895 adskilligt Tab, men har Udbyttet paa andre Felter til Gjengjæld vist gode Resultater, saa Gjennemsnitsudbyttet maa antages tilfredsstillende. Angaaende Sildespekulationerne skal forøvrigt bemærkes, at Exportørernes Udbytte af Fedsildtsket i Slutningen af 1896 mere end opveiede foregaaende Aars Tab.

Antallet af uopsagte Handelsborgerskaber var ved Udgangen af 1895 ca. 230, af hvis Indehavere var emigrerede 15, medens 31 opholder sig udenbys her i Landet. Desuden 5 Forretninger, der dreves af Enker paa deres afdøde Mænds Borgerskab. Af Handelsrettigheder til Kvinder var 34.

2. Fiskeri.

Fiskerierne her fra Stedet er i stadig Udvikling, og Søndmørs og serlig Aalesunds Fiskeribefolkning har ved sin praktiske Dygtighed, Mod og Udholdenhed efterhaanden erobret sig en fremskudt Plads blandt vort Lands Fiskeribefolkning. Fra det almindelige Vaartorskfiske med kun ca. 3 Maaneders Drift aarlig har Fiskerinæringen fra Aalesund udviklet sig til en Virksomhed, der nu regelmæssig drives i ca. 9 Maaneder af Aaret, nemlig fra Begyndelsen af Februar til ud i Oktober, idet Vaartorskfisket afløses af Bankfisket og dette af Makrelfisket, og forsaavidt der efter dettes Afslutning sker Indsig af Sila, som Tilfældet var i 1896, kan Fiskeriet drives omtrent uafbrudt hele Aaret igjennem. Udrustningerne til disse Fiskerier er ogsaa i stadig Udvikling, idet et større Antal Fartøier og Dampbaade udrustes, hensigtsmæssigere Typer indføres med mere praktisk Indredning og nye Fiskefelter og Fangstmetoder forsøges. I denne Henseende kan ogsaa det forløbne Femaar fremvise en glædelig Fremgang. Antallet af de i Fiskerierne deltagende Skøiter og Kuttere er betydelig forøget¹⁾, og hvad der er en større Faktor er, at Anskaffelsen og Udrustningen af Fiskefartøierne successivt er gaaet over fra Kjøbmandsstanden til Fiskerne selv, idet de senere Aars Tilvækst for en væsentlig Del er skeet for Fiskernes egen Regning, i Regelen med Støtte af Statslaan. Herved vil Frugterne af nye Fremskridt i større Grad tilflyde Fiskerne, og denne Omstændighed i Forbindelse med de Opmuntringer, de har mødt fra det Offentliges Side ved Adgangen til billige Laan og ved Understøttelser til nye Forsøg, kan kun ansprore dem til i forøget Grad at

¹⁾ Efter den officielle Statistik stiller Udbyttet af Vaartorskfisket og Antallet af Skøiter m. m. sig saaledes i Femaarsperioden:

Aar.	Antal Dampskibe.	Antal Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand. skaber.	Antal Fisk.	Penge udbytte.
						Kroner.
1891	2	105	70	1 303	546 000	162 770
1892	3	99	46	1 289	1 884 000	449 862
1893	4	119	40	1 394	1 369 200	362 098
1894	8	132	33	1 494	1 499 440	316 179
1895	7	141	29	1 517	1 359 100	311 612
Tilsammen	19	596	218	6 997	6 657 740	1 592 521
I Gjennemsnit aarlig	4	119	44	1 399	1 331 548	318 504

(Amtmandens Bemærkning.)

anvende sine Evner og Erfaring til nye Fremskridt. Disse Bestræbelser har ogsaa i Femaaret sat tydelige Mærker. Ikke alene er Fiskerflaaden - som før berørt - betydelig forøget, men man har vundet nye Erfaringer angaaende den hensigtsmæssigste Størrelse, Konstruktion og Indredning. Da det har vist sig, at de større Kuttere ikke viser sig tilfredsstillende for en rationel Drift eller heldige til Opnaelse af en god Handelsvare, idet Fangsten specielt om Sommeren udsættes for en skadelig Henliggen ombord i rund Tilstand i altfor lang Tid, og da de endelig ved sin større Værdi sluger en uforholdsmæssig Del af Udbyttet, er man gaaet over til en mindre Type og til Dæksbaade samt smaa Dampbaade, der oftere, de sidste endog daglig, kan aflevere den opfiskede Vare til betimelig Konservering. I Kutterne er man derhos begyndt at indrede Fryserum med Is til foreløbig Konservering saavel af Fisk som Agnsild, hvorved en af de væsentligste Aarsager til Søndmørsfiskens mindre tilfredsstillende Præparering som Handelsvare forhaabentlig vil være bortfaldt. Saavel Vinter- som Bankfisket er saaledes i lovende Fremgang, og naar Udbyttet for Femaaret efter den stedfundne Export ikke synes at vise nogen Fremgang, skyldes dette ikke manglende Evne til en forøget Produktion, men uheldige Veirforholde for Vinterfisket og Fiskens tildels daarlige Kvalitet, og for Bankfiskets Vedkommende Fiskerne ligesaa utilregnelige Aarsager, blandt hvilke kan nævnes Mangel af den til Ferskfiskens Konservering fornødne Is, hvorved Kveitefiskets Udbytte, der i de senere Aar har ydet en overveiende Andel til den samlede Verdi af Bankfisket, specielt et enkelt Aar sank ned til et Minimum.

Makrelfisket befinder sig endnu væsentlig paa Forsøgenes Stadium, omendskjønt Deltagelsen i Femaaret ikke har været ubetydelig. De Erfaringer, man hidtil har kunnet høste, har ikke været videre tilfredsstillende, idet den hidtil udenfor Kysterne ved Haugesund iværksatte Drift har vist sig ustadig og mindre lønnende. Imidlertid er der i den sidste Tid af en herboende Fisker med Understøttelse af det Offentlige udrustet en Kutter til Forsøgsdrift paa andre Fangstfelter.

Sildefisket har i Femaaret været af mindre Betydning.

I Aaret 1892 stiftedes af herboende Fiskere «Aalesunds Fiskerforening», hvis Formaal er «at arbeide for Fiskerinæringens Udvikling og Fremgang samt «at virke til større Oplysning, Samhold og gjensidig Støtte og Forstaaelse blandt «Fiskerne og i enhver Henseende søge deres sande Interesser fremmet». Foreningen oprettedes oprindeligt som et uafhængigt Selskab, men indgik ved Nytaars-tider 1895 som Filial af «selskabet for de norske Fiskeriers Fremme». Den talte pr. 30 Juni 1895 180 Medlemmer og eiede bl. a. et Bibliothek paa over 300 Bind. Foreningen har udfoldet en ikke ubetydelig Virksomhed, og fra den er for en stor Del udgaaet Impulserne til Femaarets Fremskridt paa Fiskerinæringens Omraade. Saaledes har den med Støtte af Statsbidrag indkjøbt og planeret en Tomt, hvorpaa agtes opført et Ishus og Agnfryseri, hvorved den ofte følelige Agnspilde ved indtrædende Uveir og momentane Agnmangel ved indtrædende Søveir efter en Uveirperiode søges forebygget og Oplagssted for Is-beholdning erhvervet.

Angaaende Deltagelse i og Udbytte af Vinterfiskerierne henvises til de aarlige Indberetninger. For Bankfisket, der drives af den samme Fiskerflaade, og for Makrelfisket har det ikke lykkedes mig at erhverve nogen detailleret Statistik.

Den økonomiske Stilling for Fiskerne maa i det hele taget antages at have været tilfredsstillende.

En med Fiskerierne nær beslægtet Virksomhed har i de senere Aar efterhaanden udviklet sig, nemlig Fangst af Bottlenose i Nordishavet. Til denne Fangst udrustes aarlighaars herfra flere Fartøier og er denne Bedrift formentlig i lovende Fremgang, idet saavel Byens Beliggenhed som vore Sømænds og Fiskeres Dygtighed og Udholdenhed byder betydelige Garantier for en heldig Udvikling.

3. Skibsfart.

Skibsfarten er fremdeles af uvæsentlig Betydning, naar undtages den lokale Gods- og Passagertrafik ved de rutegaaende Dampskibe. Byen havde ved Udgangen af 1895 ca. 200 Seilfartøier med en Drægtighed af 5 966 Ton og Besætning 569 Mand og 12 Dampfartøier med Drægtighed ca. 1 030 Ton og Besætning 81 Mand. Af Seilfartøierne gaar kun et enkelt i stadig Fragtfart, medens endel anvendes til Fiskeindkjøb i Lofoten og Finmarken med Tilførsel af Fiskeprodukterne hertil og Udførsel til de nærmere udenlandske Markeder, men det overveiende Antal repræsenterer Byens Fiskerflaade. Af Dampfartøierne gaar kun et Par i Fragtfart, Søndmøre Dampskibsselskab havde 5 rutegaaende Skibe og Resten var Fiskedampbaade. Forøgelsen tilfalder udelukkende Fiskerflaaden.

4. S k i b s b y g g e r i e t er fremdeles af mindre Betydning og har indskrænket sig til Bygning af 2 Fiskedampbaade, resp. dr. ca. 50 og 30 Ton, og 17 Kuttere og Skøiter, dr. 439 Ton, og forøvrigt Reparationsarbeide.

5. Fabrikdrift.

De tidligere arbejdende Damptrankogier og Forsynmaskiner er fremdeles i Virksomhed. Af disse sidste er i Femaaret tilkomne flere, men kan Produktionen neppe for nogen af disse Virksomheder betegnes som fabrikmæssig, men haandværksmæssig, skjønt den tilsammenlagt kan repræsentere et noksaa betydeligt Kvantum. Derimod er Produktionen ved den herværende Reberbane og ved Trikotagefabriken betydelig tiltaget. Af Byens 2 hermetiske Fabriker er den ene fuldstændig nedlagt med Tab for Eierne, den anden indskrænker sig til en ganske ubetydelig Produktion. Byens tvende Mineralvandfabriker er fremdeles i Virksomhed. Et Dampsagbrug og Blokmagerværksted er anlagt, men drives hidtil i mindre Skala. Af større Betydning er den i 1891 anlagte Guanofabrik, hvis Kostende er Kr. 140 000, og som i de 4 Aar 1892-1895 har produceret 2 255 000 kg. Fiskeguano til en Værdi af Kr. 259 540, et Anlæg, der ikke alene har Betydning for den Avance, det skaffer Eierne, men ogsaa, fordi det nyttiggjør en Vare, der ellers ingen nævneværdig Værdi vilde have havt.

6. Haandværksdrift.

Denne har i Femaaret i Henseende til Produktionens Kvalitet været tilfredsstillende, idet yngre, dygtige Haandværkere i de forskjellige Fag rekruterer den ældre Haandværksstand og holder Produktionen à jour med den almindelige Udvikling. Derimod har Udbyttet for Mesterne i Regelen vist sig mindre tilfredsstillende, idet den fabrikmæssige Produktion paa flere Omraader synes i større eller mindre Grad at fortrænge den haandværksmæssige, ligesom en tildels vidt-dreven Konkurrence i Prisbillighed uden tilsvarende Formindskelse af Drifts-udgifterne har beskaaret Avancen. Den økonomiske Stilling inden Standen kan dog neppe siges at være gaaet tilbage, idet gennemgaaende økonomi og Stræbsomhed har bødet paa den tildels knappere Fortjeneste. Svendenes Lønninger er nogenlunde de samme som i forrige Femaar og varierer mellem Kr. 3.00 for Mursvende og Kr. 1.80 for Skomagersvende, og antages deres økonomiske Stilling at have været tilfredsstillende. Antallet af Haandværksborgerskaber udgjorde pr. 31 December 1895 ca. 270, hvoraf dog kun ca. 200 var i Drift. Af disses Indehavere bor 8 udenfor Byen. Desuden var der 3 kvindelige Næringsdrivende. Af Svende var her ca. 250, til hvilket Antal Tømmersvendene afgiver et væsentligt Bidrag.

I 1891 oprettedes et Aktieselskab, «Aalesunds Aktiebageri», hvis Tilværelse imidlertid afsluttedes ved Konkurs i 1895. Til dette Udfald bidrog, foruden en uheldig Periode i Melkonjunkturene, en altfor kostbar Drift og mindre heldig Administration.

Byens Haandværkerforening har i den sidste Tid ført en hensygnende Tilværelse, og var Medlemsantallet i 1895 gaaet ned til ca. 20. Denne Tilbagegang skyldes formentlig manglende Forstaaelse og Enighed inden Standen. I Femaaret udskiltes Syge- og Dødeladen, der nu virker selvstændig, som «Haandværkernes Syge- og Dødelade» med et Medlemsantal pr. 31 December 1895 af 29, heri ikke medregnet Medlemmernes Hustruer. Kontingenten er 4 Kr. aarlig i 20 Aar, senere frit. Begravelsesbidrag for Medlem eller Hustru er Kr. 60, og er i Femaaret udbetalt 4 saadanne. Opspartet Kapital er ca. Kr. 4 000 og eies desuden Aktiva til Verdi over Kr. 1 000.

I 1890 stiftedes «Aalesunds Haandværkssvendes Forening», livis Formaal er Oplysning og god Samfundsaaend blandt Medlemmerne. Denne Forening talte pr. 32 December 1895 ca. 70 Medlemmer og har, saavidt bekjendt, arbejdet under god Tilslutning og Interesse.

7. J o r d b r u g e t inden Aalesunds Grænser er af liden Betydning, men antages at være i godt Gjænge.

8. Kommunale Foranstaltninger.

I Femaaret er oparbejdet 895 m. Gade, foruden at den i forrige Beretning berørte Chaussé fra Bygrænsen i Volsdal til Kippervigen, ca. 530 m., blev fuldført i 1892. Desuden er selvfølgelig de tidligere Gader vedligeholdte og delvis udbedrede, dels ved Udjevning af de større Stigninger, dels ved Om-

arbejdelse og Paafyldning. Denne Vedligeholdelse og Udbedring paadrager aarligaars betragtelige Udgifter, da Gaderne her ikke er stenlagte og derfor kræver en stadig Udfyldning af Veifyld, der i det bakkede Terræn og jevnlige Regnveir meget let flyder bort. Videre er i Femaaret nedlagt 365 m. Hovedvandleledning med 6 nye Brandkummer og 865 m. 2" Vandledning, ligesom der er indlagt Vand i 151 Huse. Af Kloaker er anlagt 1 020 m. Gjennem Vandbassinernes Nedslagsfelt paa Akslen er for Vandtilløbet anlagt Cementrender i større Udstrækning. Den tidligere Gadebelysning med Olielygter er nu afløst af elektrisk Belysning fra det af Ingeniør Nergaard i 1895 hersteds anlagte Elektricitetsværk. Til Gadebelysning er anbragt 48 Glødelamper à 32 Normallys og 6 Buelamper à ca. 400 Normallys. Desuden er for Havnekassens Regning rundt Havnen anbragt 8 Buelamper af samme Størrelse. For denne Belysning betales i Abonnement af Kommunekassen Kr. 3 000 og af Havnekassen Kr. 1 000 aarlig.

Men foruden disse mindre Forbedringer under de forskellige kommunale Administrationsgrene udmærker Femaaret sig ved flere i Forhold til Byens Størrelse og Evne ganske betydelige kommunale Anlæg paa de forskellige Omraader. I 1892 indkjøbte Kommunen et Kvartal, beliggende i Byens østlige Del, for Kr. 15 000. Den største Del heraf er endnu ubebygget og er reserveret som Tomt for en eventuel ny Kirke og mulige andre kommunale Bygninger, men paa en Del af Grunden blev i 1894 opført en Folkeskolebygning med Gymnastiklokale, hvilken med Indredning og Inventar koster vel Kr. 80 000, hvortil i 1896 kommer Bevilgninger til Indlæg af elektrisk Belysning og yderligere Indredning ca. Kr. 3 000. Denne Bygning er beregnet paa indtil 14 à 1 500 skolesøgende Børn og vil saaledes tilfredsstille ethvert rimeligt Krav for en længere Fremtid. For nærværnde er Bygningen indredet med 16 fuldstændige Klasseværelser til 1 280 Børn, Sløjdlokale, Haandgjerningslokale, Sangværelse, Lærerværelse, Pedelbolig m. v.

Da det i længere Tid havde voldt store Vanskeligheder under større Epidemier at skaffe forsvarligt Lokale til Isolation af Patienterne, besluttedes Opførelse af et kommunalt Epidemilazaret, hvilken Bygning fuldførtes i 1894 og med Inventar koster ca. Kr. 29 000, hvoraf ca. Kr. 14 500 dækkedes ved et til dette Øiemed opsparet Fond. Til Tomt for Bygningen og til Beplantning havde man tidligere afkjøbt Søndmør Fogedgaard et Grundstykke for Kr. 5 000.

Det i forrige Beretning omtalte Vandbassin paa Akslen fuldførtes i 1891 og koster ca. Kr. 31 000.

I 1894 anskaffedes desuden en Dampsprøite til Værdi ca. Kr. 25 000. Ved denne Foranstaltning i Forbindelse med den øgede Vandbeholdning er tilveiebragt betydelig forøgede Hjælpe midler for Ildebrandstilfælde.

Det paa Akslen indkjøbte Grundstykke er nu ved Forstvæsenets Tilskud beplantet, og er Beplantningerne forøvrigt, specielt paa Akslens Nordside, særdeles lovende, ligesom Forskjønnelsen af Aalesunds Park fremdeles efter Evne fortsættes. Ved Aalesunds Brændevinssamlags Nedlæggelse ved Udgangen af 1895 berøvedes disse Foretagender en væsentlig Støtte, men har dog Byselskabet for

saadanne Øiemed beholdt Renterne af Samlagets Fond, ca. Kr. 500 aarlig, med hvilke Midler det ved Siden af Medlemskontingent og øvrige mindre Indtægter udfolder en prisværdig Virksomhed til Byens Forskjønnelse.

9. Forskjelligt.

I 1895 anlagdes af Ingeniør Nergaard et Elektricitetsværk her. Værket er anlagt med 2 Dynamoer à 300 Ampere, hvoraf fortiden benyttes kun den ene. Anlæggets Kostende er ca. Kr. 70 000. Abonnenter foruden Kommunen 90.

Vaaren 1895 paabegyndtes et Kaianlæg paa Buholmen, iværksat af «Buholmkaiens Aktieselskab». Dette Anlæg, der fuldførtes i 1896, koster Kr. 14 000 og er beregnet paa Anløb af de fjordgaaende Rutedampbaade, hvorved Varetransport og Passagertrafik vil i betydelig Grad lettes for disse fjernere fra Havnen og den kommunale Dampskibskai liggende Bydele, og er Anlægget for en stor Del fremkommet som en Frugt af Uddybningen af Vegsundet, hvorved Leden til og fra Fjordene af indre Søndmør udelukkende vil lægges lige forbi Anlægget istedetfor som tidligere ved lavt Vande vestenom Suløen.

I Slutningen af 1893 dannedes «Aalesunds og Omegns Aktitelefonsamlag» til Telefondrift i Aalesund og nærmeste Omegn. Anlægget, der fuldførtes i 1894, har 146 Abonnenter og koster med Central og Ledninger ca. Kr. 8 000. Det er sat i Forbindelse med Søndmør Telefonsamlag til Kommunikation mellem Byen og vedkommende Distrikter.

Aalesunds Arbejderforening talte ved Udgangen af 1895 301 Medlemmer, hvoraf 256 foruden at være Medlemmer af Foreningen tillige var Medlemmer af Syge- og Begravelseskassen. Disse nyder i Sygdomstilfælde Bidrag indtil Kr. 24 aarlig og Begravelsesbidrag Kr. 60. Kassen har i Femaaret udbetalt Syge- og Begravelsesbidrag med tilsammen Kr. 2 914. Foreningen har desuden en Hjælpe- og Understøttelseskasse til Støtte ved Alderdomssvaghed eller Ulykkestilfælde. Af denne Kasse har siden dens Oprettelse i 1892 været ydet Bidrag tilsammen Kr. 896, og havde den pr. 31 December 1895 en Beholdning af Kr. 3 036.13. Foreningens Formue forøvrigt er i Femaaret forøget fra Kr. 27 597 til Kr. 31 267.

Aalesunds Almuebibliothek har i Femaaret haft en samlet Indtægt af ca. Kr. 2 500, altsaa gennemsnitlig Kr. 500 aarlig. Til dette Beløb har bidraget: Aalesunds Kommune Kr. 470, Aalesunds Brændevinssamlag Kr. 1 058, det Offentlige Kr. 780. Bibliotheket udgjorde ved Udgangen af 1895 ca. 2 000 Bind, altsaa en Forøgelse af 750 foruden et større Antal istedetfor de udslidte, der er udgaaede af Bibliotheket. Udlaanene udgjorde 1 900 à 2 000 aarlig. Bibliotheket er aabent 2 Gange ugentlig og benyttes flittigt, især i Vintermaanederne.

Aalesunds offentlige Almenskole havde i Skoleaaret 1894/95 et Elevantal i Middelskolen af 93 Gutter og 58 Piger og i Gymnasiet af 12 Gutter. I 1891 blev Pigeskolen kombineret med Gutteskolen, hvorved 56 Piger optoges. Til Fripladse bevilgedes aarlig fra Kr. 624 til Kr. 1 060. Af Beløbet til Fri-

pladse bestrides aarlig endel af Øwres Legater, Resten af Skolens Kasse. Bibliotheket var i Femaaret forøget fra 1 639 til 1 886 Bind.

Aalesunds Tegneskole var i Femaaret frekventeret af gennemsnitlig 47 Elever pr. Aar. Skolens Udgifter har beløbet sig til 700 - 1 000 Kr. aarlig, hvilke er bestridt dels af Brændevinssamlaget, dels af det Offentlige og dels af Kommunens Kasse.

Aalesunds og Moldes gjensidige Skibsassuranceforening har i Femaaret havt en løbende Risiko af ca. Kr. 700 000 aarlig. Foreningens Overskud var i Femaaret resp. 0, 4 000, 5 000, 7 136 og 7 184 Kr. Reservefondet er forøget fra Kr. 24 677 til Kr. 40 000.

Aalesunds Kreditbank havde i 1895 en kontant Omsætning af vel Kr. 9 000 000, diskonterede Beløb ca. Kr. 2 700 000, indestaaende ved Aarets Udgang paa Kassefolio Kr. 130 000 og paa Sparebankvilkaar Kr. 1 727 000. Indsat og udtaget paa Kassefolio, Kassekredit og Sparebankvilkaar ca. Kr. 4 400 000. Bankens Nettoudbytte udgjorde i Femaaret fra Kr. 36 700 til Kr. 49 500 aarlig, og har Bankens Tab i Femaaret været ubetydelige. Udbytte til Aktionærene er i 1891 udbetalt med 8 Pct, senere 10 Pct. af den indbetalte Aktiekapital Kr. 150 000. Reservefondet er i Femaaret forøget fra Kr. 90 000 til Kr. 190 000 og Delkrederefondet fra Kr. 16 000 til Kr. 45 000.

Aalesunds Landmandsbank havde i 1895 en kontant Omsætning af ca. Kr. 5 500 000, diskonterede Beløb ca. Kr. 2 300 000, indestaaende ved Aarets Udgang paa Kassefolio Kr. 24 850 og paa Sparebankvilkaar Kr. 595 000. Indsat og udtaget i Aarets Løb paa Folio og Sparebankvilkaar resp. Kr. 1 173 000 og Kr. 1 075 000. Bankens Nettoudbytte udgjorde i Femaaret fra Kr. 23 000 til Kr. 28 000. Delkrederefondet er i Femaaret forøget fra Kr. 5 000 til Kr. 12 500. Udbytte til Aktionærene er kun udbetalt i 1892, 1894 og 1895, hver Gang med 3 Pct. af Aktiekapitalen Kr. 400 000. Resten af Udbyttet er hovedsagelig afskrevet paa Tab, dels paadragne tidligere, dels i Perioden. Det maa dog bemærkes, at de aarlige Tab i de sidste Aar har været nedad-gaaende, medens Bankens reelle Overskud har tiltaget, saa Stillingen formentlig for Nærværnde er i Opkomst,

Aalesunds Sparebank i Likvidation har i Femaaret fortsat sin Afvikling og vil i den nærmeste Fremtid foreligge fuldstændig afviklet med en antagelig Dividende af ca. 90 Pct.

Aalesunds Brændevinssamlag viste ogsaa i forløbne Femaar en aftagende Omsætning og blev i Henhold til den nye Brændevinslov i 1895 nedstemt. Hvorvidt man ved dette Skridt vil kunne opnaa den tilsigtede tiltagende Ædruelighed, vil Fremtiden vise. De hidtil vundne Erfaringer synes ilnidertid ikke at tyde paa nogen mærkbar Forbedring.

Aalesunds Folkemængde udgjorde efter den kommunale Folketælling Høsten 1895 ca. 9 300, altsaa en Forøgelse af ca. 900, hvilken formentlig for den overveiende Del falder indenfor Fiskernes og Arbeidernes Klasser. I 1895 var Skatyderne Antal 2 379, antagen Formue Kr. 7 307 400, antagen Indtægt Kr. 2 694 340 og udlignet Byskat Kr. 138 810. Kommunens Udgiftsbudget

udgjorde i Femaaret resp. Kr. 160 500, Kr. 145 203, Kr. 245 212, Kr. 208 458 og Kr. 209 577. I disse Beløb er dog indbefattede de i Femaaret opførte kommunale Bygningers og øvrige Anlægs Kostende. Til Udligning som Byskat er budgetteret resp. Kr. 90 870, Kr. 104 857, Kr. 109 394, Kr. 126 149 og Kr. 125 514 (Differentsten mellem sidstanførte Beløb og det efter foranstaaende som Byskat udlignede Kr. 138 810 er reserveret som Dækning for eventuelle Nedsættelser). Skatteprocenten for Indtægtsskatten har varieret mellem 10 og 12. Kommunens faste Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1895 ca. Kr. 454 000 og Værdien af dens Eiendomme ca. Kr. 721 000. Havnekassens Gjæld udgjorde Kr. 90 375.

Tilvæksten af Bygninger udgjorde i Femaaret 88 nye Brandforsikringsnumere og desuden Reparationer og Ombygninger af ældre Eiendomme. Brandforsikringsværdien var stegen med Kr. 1 634 090.

Efter den herfra indsendte officielle Statistik udgjorde i Femaaret og sammenlignet med forrige Femaar :

	1891---1895.		1886-1890.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb
		Kr.		Kr.
Afhændede faste Eiendomme	225	996 171.00	246	942 043.00
Thinglæste Panteheftelser	579	2 179 802.70	378	1 623 413.00
Aflæste Panteheftelser	287	168 507.00	267	1 294 759.00
Tvangsauktioner over fast Gods, hvor Salg har fundet Sted	25	205 723.00	22	83 038.04
Tvangsauktioner over Løsøre, hvor Salg har fundet Sted	70	77 220.97	19	8 517.28
Exekutioner (for Gjæld)	203	93 522.63	120	64 378.18
Udpantninger, afholdte af Kæmneren.	561	37 328.78	} 2 140	102 048.58
- - - Byfogden.	2 984	183 493.77		
Ialt Udpantninger	3 545	220 822.55	2 140	102 048.58
Deraf for Skatter og kommunale Afgifter . . .	3 016	186 242.08	1 919	95 325.39

Foranstaaende Statistik skulde nærmest pege paa en mindre heldig økonomisk Udvikling i Perioden, men kan dog for en Del skrive sig fra andre Faktorer; saaledes kan de f. Eks. tildels være Frugterne af tidligere Perioders Forpligtelser. Skiftestatistiken synes derimod at pege i en modsat Retning, idet Konkurserne saavel i Antal som i Masse af Underskud viser sig kjendelig aftagende. Skatteligningen synes nærmest at pege paa, at den økonomiske Stilling ikke skulde være synderlig forandret i Femaaret, idet den Stigning i Indtægt, som Femaaret udviser, rimeligvis kan være tilført ved indflyttet skatts-

pligtig Befolkning. Den sidste Antagelse synes at være den mest korrekte, idet man neppe kan komme bort fra, at Perioden for de vigtigste Næringsgrenes Vedkommende, specielt Fiskeriets, har været af de mindre gunstige, og af dettes Frem- eller Tilbagegang afhænger i større eller mindre Grad Udvikling eller Stagnation for omtrent alle de øvrige.

Aalesunds Byfogedkontor, 4 Februar 1897.

H. Benneche.

Beretning

om Kjøbstaden M o l d e s økonomiske Tilstand i Femaaret 1891 - 1895.

—

1. H a n d e l. Stedets Handelsvirksomhed, der nu i en Række af Aar har ligget nede, har heller ikke i ovennævnte Tidsrum været i Fremgang, men har staaet omtrent paa samme Standpunkt som før. Den væsentligste Grund hertil er at søge i Stedets Beliggenhed, der gjør, at Byen ikke kan staa sig i Konkurrenten med de heldigere beliggende Nabobyer Aalesund og Kristiansund, som mere og mere har trukket Handelslivet til sig til Skade for Molde. Den Omsætning, som Byen har havt blandt Befolkningen i de omliggende Distrikter, er ogsaa gaaet tilbage paa Grund af den lettere Kommunikation, der sætter Landhandlere og Bønder istand til med større Fordel at hente sin Forsyning fra de større Byer, navnlig Bergen om tildels Kristiansund, hvorfra Varerne af de rutegaaende Dampskibe nu bringes direkte til de forskjellige Stoppesteder i Fjordene.

Byens vigtigste Exportartikler er Klipfisk og Sild. Dog er Klipfiskeporten betydelig aftaget, medens derimod Exporten af Sild har holdt sig nogenlunde jevn i de sidste 4 Aar. Klipfisken indkøbes dels i færdig Stand væsentlig fra Nordland og Finmarken og dels tilberedes den paa de faa Fiskevær, som endnu tilhører Byen. Paa disse Fiskevær salttes tillige Sild og koges Tran. Sildefisket i Femaaret har dog ikke været af synderlig Betydning, naar undtages et Fiske, der i December 1895 fandt Sted ved Bud, Bjørnsund og Akerø og som varede til Midten af Januar 1896. Det opfiskede Kvantum angives til ca. 80 000 Tønder stor Indmadsild, der paa Fangststederne solgtes til en Pris af Kr. 1.50-Kr. 5.00 pr. 150 Liter til Haugesund og Bergen, hvorfra den exporteredes til England dels i saltet Tilstand, dels fersk i Is.

Udførselen af Tran har været ubetydelig. Af andre Fiskeprodukter, der har været Gjenstand for Export, kan nævnes Torskerogn i de 2 første Aar af Femaaret. Exporten af Tørfisk, der stadig er gaaet tilbage, er i det forløbne Femaar aldeles ophørt.

Fortjenesten paa Fiskeprodukter har i det hele været ringe og dels har Fiskeproduktionen medført Tab. Navnlige for Klipfiskens Vedkommende har de yderst ugunstige spanske Kursforhold været tabbringende.

Exporten af Fiskeguano har været i betydeligt Tiltagende i Femaaret. Raastoffet har væsentlig været hentet fra Lofoten. Fortjenesten har dog været liden,

Endelig bemærkes, at en ny Exportartikel, nemlig Smør, i den sidste Tid har arbejdet sig ind paa Markedet og synes at ville vinde Fremgang.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret, u d f ø r t:

Aar.	Klipfisk.	Tran.	Rogn.	Saltet Sild.	Fiskeguano.	Smør.	Andro Varer.
	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	
1891.....	300 690	509	125	153	80 000	-	{ Laks, fersk 2 670 kg. Hellefisk, do. 2 040 -
1892.....	284 480	132	229	1 150	253 000		—
1893.....	219 950	130		942	590 000	26 100	{ Laks, fersk 2 900 kg. Sild, do. 1500 -
1894.....		141		1 105	370 000	80 850	-
1895.....	44 640	35		1 420	405 000	76 180	{ Laks, fersk 300 kg. Sild, do. 1 500 -

Importartiklerne har væsentlig været de samme som tidligere, nemlig Mel, Hamp, Kul, Jern, Malt, Vin, Brændevin samt Kolonial- og Manufakturvarer. De fleste af disse Artikler hentes fra de større indenlandske Byer, navnlig Kristiania og Bergen.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret i n d f ø r t:

Aar.	Uldvarer.	Udenlandsk Brændevin		Malt.	Kul.
		paa Fustager.	paa Flasker.		
	Kg.	Kg.	Liter.	Kg.	Kg.
1891.....	1 630	969	65	42 000	7 765
1892.....	2 400	2 011	120	56 400	17 389
1893.....	2 820	1 210	72	38 800	5 953
1894.....	4 150	2 290	141	19 100	10 007
1895.....	5 360	781	47	35 000	15 274

Af Salt har ingen direkte Import fra Udlandet fundet Sted siden 1891, da der indførtes 2 620 hl., idet denne Vare senere er indkjøbt fra Aalesund og Kristiansund. Grunden hertil er den, at de større Dampskibe ikke længere fandt Regning i at anløbe Molde med saa ringe Kvantiteter Salt, som tiltrængtes ad Gangen.

Byens Toldintrader har udgjort :

for	Budgetaaret 1891/92	Kr. 28 459m
	1892/93	- 27 601.90
	1893/94.....	- 18760.48
-	1894/95.....	- 25 154.82
-	1895/96.....	- 23 904.22

Ved Femaarets Udgang havde 60 Personer Borgerskab som Handlende i Byen, heri indbefattet handelsberettigede Kvinder. Af det nævnte Antal havde 16 forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Femaaret har 6 Firmaer gjort Konknsr.

2. Fiskeri. Fra selve Byen foregaar intet Fiske af Betydning; derimod har enkelte af Byens Borgere ogsaa i ovennævnte Femaar deltaget i Torskefiskerierne i Romsdal og Søndmør. 3 Notbrug, hvoraf Indvaanere i Byen er Parthavere, har været i Brug.

3. Skibsfarten har forlængst tabt enhver Betydning for Byen, der i Femaaret ingen Skibe har havt i oversøisk Fart. Skibsfarten er helt og holdent overtaget af de større rutegaaende Dampskibe, der besørger saavel Person- som Varetransporten. Ved Udgangen af 1895 havde Byen 3 mindre Dampskibe, der gik i Fart paa de omliggende Fjorde. Af Seilskibe var hjemmehørende her kun 1 Galeas, 1 Jagt, 2 Skøiter og 1 Fiskeførtøi. Foruden Førerne var ved Dampskibene og Seilskibene employeret ialt 3 Maskinister, 4 Fyrbødere og 10 Matroser. Hyrer for helbefarne Matroser har været 55 à 60 Kr., for Styrmand 80 Kr., for Maskinister 100 à 130 Kr. og for Fyrbødere 60 à 70 Kr. pr. Maaned

4. Haandværksdriften var i Femaaret undergivet omtrent samme Vilkaar som tidligere, idet der vistnok blev arbeidet med ringe Udbytte, da Konkurrenten ogsaa paa dette Omraade har gjort sig stærkt gjeldende. Foruden i selve Byen har Haandværkerne tildels havt Marked i de omliggende Distrikter, navnlig finder Bundtmagerne en væsentlig Afsætning i Byens Omegn og tildels ogsaa i fjernere Distrikter.

Ved Femsarets Udløb havde 63 Personer Haandværksborgerskab. Gjennemsnitlig har Svendelønnen udgjort for Smede Kr. 2.50, for Blikkenslagere, Farvere, Rebslagere og Garvere Kr. 2.00, for Bagere Kr. 2.00 à 3.00, for Skomagere Kr. 1.60, for Skræddere Kr. 2.50, for Bundtmagere Kr. 1.80, for Snedkere Kr. 2.00, for Malere Kr. 2.25 og for Bogtrykkere Kr. 2.50, alt regnet pr. Dag og paa egen Kost.

Med Byens Folkeskole har fremdeles være forbundet en Haandgjernings-skole, ligesom der undervises i Sløid.

Byens Søndagsskole har været i Virksomhed fra Oktober til Marts hvert Aar, begge inklusive. Ved Skolen har der af 1 Lærer været undervist i Regning og Norsk to Gange ugentlig, hver Gang i 2 Timer. Det gennemsnitlige aarlige Elevantal har været 7.

Ved Byens offentlige Tegneskole, der har 2 Lærere, har der i Vinterhalvaaret været undervist 6 Timer ugentlig i Frihaandstegning og 4 Timer ugentlig i Konstruktionstegning. Gennemsnitlig har 67 Elever i hvert Halvaar deltaget i Undervisningen i Frihaandstegning. Af Eleverne har 16 været Haandværkslærlinge, 12 Kvinder og 26 Elever af Byens Folke- og Middelskole. Undervisningen i Konstruktionstegning har gennemsnitlig været besøgt af 21 Elever, hvoraf 3 Haandværkslærlinge og Resten Elever af Folke- og Middelskolen.

5. Fabrikdrift. Af industrielle Anlæg har i Femaaret været i Virksomhed 1 Guanomølle, 1 Ølbryggeri, 1 Mineralvandfabrik, 1 Stolefabrik, 1 Garveri, 1 Farveri, 1 Reberbane, 1 Korkefabrik og 1 Hermetikfabrik. Desuden blev i Slutningen af Femaaret oprettet et Meieri i Byen. En straks udenfor Bygrænsen liggende Fyrstikfabrik eies af et Interessentskab i Byen og beskæftiger væsentlig Arbeidere fra Byen.

Paa Guanofabriken er tilvirket gennemsnitlig 3 635 Sække Fiskeguano aarlig, hvoraf en ubetydelig Del er solgt hjemme, men det meste udført.

Paa Bryggeriet er brygget gennemsnitlig 1 880 hl. aarlig med hovedsageligt Marked i Molde, Aalesund, Romsdal Fogderi og Kristiansund.

Af mineralske Vande er produceret gennemsnitlig 43 520 Flasker aarlig, repræsenterende en Værdi af ca. Kr. 5 000. Det hovedsagelige Marked har været Molde, Romsdalen og Søndmør.

Produktionen af Fyrstikker (Svovlstikker) har gennemsnitlig udgjort 72 000 Pakker med Marked paa Kyststrækningen fra Stat til Vadsø.

6. B e r g v æ r k s d r i f t findes ikke i Byen.

7. S k i b s b y g g e r i har heller ikke fundet Sted.

8. J o r d b r u g. De inden Byens Grænser beliggende Jorder har væsentlig været benyttet til Høavling, derimod mindre til Korn og Poteter. Høet har for Størstedelen været anvendt til Brugernes Besætninger og kun for en mindre Del solgt. Melkepriserne har siden Oprettelsen af et Meieri i Byen i 1894 været noget lave; derimod har Smørpriserne holdt sig bedre paa Grund af den tiltagende Export af Smør til England. Dyrkning af Frugttræer og Havevækster staar betydelig tilbage og kan paa langt nær tilfredsstille Byens Behov. Priserne paa Haveprodukter staar derfor forholdsvis høit. Den i Byen

faldende GjødseL hentes. som Regel uden Godtgjørelse af de omkringboende Jordbrugere.

Der fandtes i Byen ved Udgangen af 1895: 17 Heste, 68 Stkr. Storfæ og 8 Faar.

Som omhandel i forrige Femaarsberetning, har Selskabet for Molde Bys Vel indkjøbt et Stykke Grund, hvor der nu er bygget Fjøs- og Staldbygninger, og hvor der senere et Par Gange har været afholdt Kvægudstilling.

9. K o m m u n a l e F o r a n s t a l t n i n g e r. Efterat Molde offentlige Skole var bleven nedlagt som Statsskole, blev den i 1893 overtaget af Kommunen og kommunal Middelskole oprettet. Skolebygningen blev indrettet til at optage samtlige Klasser af saavel Folke- som Middelskolen og Sløidbygning blev opført. Derhos blev de Middelskolen tilhørende naturvidenskabelige Samlinger betydelig udvidet og et Elevbibliothek for Folkeskolen dannet.

I Femaaret er Byens Kirkegaard bleven udvidet, et Ligkapel opført og nye Lamper i Kirken anskaffet. Derhos er opført en Tilbygning til Forsamlingshuset (Bedehuset), der er bekostet af Samlaget.

Endvidere er der foretaget en ikke ubetydelig Udvidelse af Byens Kloaknet og Udbedring af Byens Gader og Veie, ligesom Indtagsdæmningen for Vandverket er bygget høiere. I Slutningen af 1895 blev Vandværket besluttet udvidet og Indtaget flyttet høiere op for at forøge Trykket. Disse Arbeider blev paa-begyndt i 1896 og er bestemt at skulle fuldføres i indeværende Aar.

Gadelygternes Antal var i 1895 : 31.

I Femaaret foretoges en delvis Opmudring af Byens Havn, ligesom der besluttedes anlagt en større Kai.

10. F o r s k j e l l i g e B e m æ r k n i n g e r. Molde Arbeiderforening, der er stiftet 1861, talte ved Udgangen af Femaaret 103 Medlemmer. Foreningens Formue udgjorde Kr. 4 900, ligesom den eiede et Bibliothek paa 2 400 Bind. Foreningens Pensionsfond var ved samme Tid henved Kr. 8 000, ved Hjælp af hvilket Foreningen var istand til at yde 11 Medlemmer en aarlig Pension hver stor Kr. 30.40. I 1895 blev desuden ydet Medlemmerne et samlet Bidrag som Hjælp i Sygdomstilfælde af Kr. 70 og et Bidrag til Begravelse Kr. 40.

Molde Handelsforening, der har bestaaet siden 1856, havde ved Femaarets Udgang 17 Medlemmer.

Molde Haandværkeres Sparekasse havde ved Femaarets Udgang under sin Forvaltning en Kapital af Kr. 215 784.08 og et eget Fond stort Kr. 16 755.40.

Molde Sparebank, der er oprettet 1838, havde ved samme Tid en Forvaltningskapital af Kr. 1 688 993.37 og en egen Formue af Kr. 240 063. Banken yder aarlige Bidrag til forskjellige Øiemed i Byen.

Selskabet for Molde Bys Vel, der er stiftet 1842 og virker for Byens Forskjønnelse, havde ved Udgangen af 1895 en beholden Formue af Kr. 6 326.30 og talte 57 Medlemmer, hvis aarlige Kontingent varierede mellem Kr. 1.20 og Kr. 20.00. Selskabets Bibliothek udgjorde 750 Bind. Af Foretagender, som

Selskabet har udført i Femaaret, kan nævnes Anlæg af den ovenfor nævnte Udstillings- og Markedsplads for Kreaturer, Bygning af et Søbadehus og Anlæg af Vandledning til Byens Park (Rekneshaugen).

Reknes Pleiestiftelse for Spedalske har i Femaaret havt et gennemsnitligt dagligt Belæg af 68 Patienter. Stiftelsen har siden 1 Juli 1895 været nedlagt og skal nu omdannes til Tæringshospital.

Romsdals Amtssygehus har i samme Tidsrum havt et Belæg pr. Maaned af 18 Patienter.

Paa Byens Fattighus havde ved Femaarets Udløb 24 Fattige fri Bolig.

Molde Samlag for Brændevinshandel havde i 1885 en Omsætning af 19 064 Liter Brændevin, hvoraf 1 194 Liter var solgt i Partier paa 40 Liter og derover. Omsætningen af Øl var 11 354 Flasker. Den samlede omsætning androg til et Beløb af ca. Kr. 48 000 med et Oversknd af Kr. 3 799.49. Samlaget disponerede Stedets eneste Brændevinsrettighed og var desuden tilstaaet en Rettighed til Udskjænkning af Øl, Vin m. v. Samlaget har siden 1 Januar 1896 været nedlagt.

Det samlede Antal Ølrettigheder var i 1895 8, hvoraf 5 indskrænkede.

Ædruelighedstilstanden har i det hele været god. I Byen virker «Molde og Omegns Totalafholdsforening», Goodtemplarlogerne «Broderkjæden» og «Uræd» samt Kvindeforeningen «Det hvide Baand».

Turisttrafikken har i Femaaret tiltaget betydelig og maa vistnok ansees som en vigtig Næringskilde for Byen. Byen har 2 større og et Par mindre Hoteller samt et Reisebureau.

«Molde og Romsdals Turistforening» talte ved Femaarets Udgang 56 Medlemmer. Foreningen har havt Bidrag saavel af Molde Sparebank som af Samlaget.

Byen har 3 Aviser, nemlig «Romsdals Bndstikke», «Romsdals Tidende» og «Annoncebladet», der udkommer henholdsvis 3 Gange, 2 Gange og 1 Gang ugentlig.

Til Fordel for Byen er oprettet følgende Legater og Understøttelsesfond :

1. Madame Karen Brems Schjelderups Legat, oprettet 1789, til Skole for fattige Børn i Molde, hvoraf Renterne tilfalder Folkeskolens Lærere.
2. Legatet «Aas's Gave», oprettet 1841, hvoraf Renterne udeles til Husarme af Borgerklassen, til Kirken og til Byselskabet.
3. Amtmand Krohgs Legat, oprettet 1842, hvoraf Renterne uddeles til en trængende og værdig Elev af Molde højere Almenskole.
4. Enphrosyne Meyers Legat, oprettet 1856, til Fordel for Trængende af Borgerklassen.
5. Student Tønnes Gjendems Legat, oprettet 1889, hvoraf Renterne uddeles til Trængende og Husarme.

6. Toldbetjent C. F. Haagensens og Hustrus Legat, oprettet 1882, hvoraf Renterne uddeles til trængende Kvinder af den bedre Samfundsklasse.
7. Understøttelsesfondet for Molde Bys Brandkorps, oprettet i Henhold til Brandanordningen af 1767 af de ved Byens Brandvæsen faldende Bøder.

I 1892 feirede Byen sit 150 Aars Jubilæum som Kjøbstad.

11. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed. Byens økonomiske Stilling antages i alt væsentligt at være som i den foregaaende Femaarsperiode. Gjennemgaaende har Priserne paa Levnetsmidler været lave.

Byens Folkemængde udgjorde efter den officielle Folketælling 1 Januar 1891 1 629. Skatteydernes Antal var i 1895 449 og den antagne Formne og Indtægt henholdsvis Kr. 1 547 100 og Kr. 520 210 mod Kr. 1 266 800 og Kr. 494 530 i 1899. Den samlede Byskat udgjorde i 1895 Kr. 29 720.58 mod Kr. 23 124.36 i 1890.

Til Skolevæsenet var i 1895 bevilget Kr. 12 560 og til Fattigvæsenet Kr. 7 300.

I 1895 ndgjorde Brændevinsafgiften Kr. 2 800, Ølafgiften Kr. 1 200 og Vandafgiften Kr. 2 402.87.

Byens Gjæld var ved Femaarets Udgang gaaet ned til Kr. 53 175.16.

I Landets almindelige Brandforsikringsindretning var ved Udgangen af Femaaret forsikret 248 Bygninger med en samlet Takstsum af Kr. 2 162 710.

I Femaaret er:

afhændet	79	faste Eiendomme til et samlet Beløb . . .	Kr. 287 197.00
thinglæst	204	Panteheftelser - - - -	- 602 373.80
aflæst	153	- - - - -	- 306 041.61
af holdt	25	Tvangsauktioner over fast Gods til et samlet Beløb	- 215 515.00
-	23	Do. - Løsøre - - - - .	12 263.39
-	49	Exekutioner - - - - -	27 415.61
-	996	Udpantninger - - - - .	22 726.66

Molde Magistrat 21 Januar 1897.

D i d e r i k Petersen.

Beretning

om Kjøbstaden K r i s t i a n s u n d s økonomiske Tilstand i Femaaret 1891--1895.

1. Handel. Efter Opgave af Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen her fra Byen til Udlandet været:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Guano	Trælast.
	Kg.	Kg	Hl.	Hl	Hl.	Kg	m ^a
1891	22 452 290	122 290	5 863	3 609	104 734	2 327 210	265
1892	21 534 060	171 560	6 146	1 648	126 351	1 920 700	964
1893	26 626 430	169 430	7 556	2 474	150 029	2 177 180	
1894	31 593 280	247 850	4 805	1 619	36 476	2 316 450	
1895	28 901 966	131 840	2 228	5 329	71 414	2 115 100	

Af Salt og Kornvarer er fra Udlandet indført:

Aar	Rug.	B y g .	Malt.	Salt
	Kg.	Kg.		Hl
1891	143 000	-	-	203 767
1892	49 600	-	-	305 993
1893	-	-	-	327 631
1894	198 800	200	-	269 375
1895	-	-	-	300 638

Foruden foranførte Exportartikler har der ogsaa været udskibet endel Fiskelim.

Efter indhentede Oplysninger, hvilke jeg imidlertid, trods mange gjentagne Henvendelser, ikke har kunnet erholde fra Kristiansunds Handelsforening, skal jeg tillade mig at bemærke:

I Export af Klipfisk har Kristiansund i Femaarsperioden deltaget med vel 131 100 000 kg., hvilket er nær Halvparten af Landets hele Export. Paa Grund af Stedets for Klipfiskforretningen særdeles heldige Beliggenhed og de særdeles heldige lokale Forholde for Fisketørringen er der neppe nogen Grund til at befrygte, at dette Forhold ialfald i den nærmeste Fremtid i væsentlig Grad vil forrykkes. For Stedets Forretningsmænd har Femaarsperioden 1891-1895 for-

mentlig i det hele taget været noget ugunstigere, hvad Udbytte af Klipfisk-forretningen angaar, end den nærmest forudgaaende Periode De store Fiskerier i 1893 og 1894 bevirkede, at der ved de første Afskibninger i disse Aar for mange Exportører tabtes Penge paa de udenlandske Markeder dels paa Grund af, at Tilførslernes Mængde trykkede Priserne, og dels formedelst de i Spanien eksisterende abnorme Kursforholde. Imidlertid fandtes for vor Klipfisk flere og flere Markeder, og de betydelige Kvanta Klipfisk i nævnte Aar blev saaledes omsat, hvilket man engang neppe havde vovet at haabe. I det Hele og Store taget maa det imidlertid antages, at Aarene 1893-1895 maa have givet Exportørerne et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte, medens de tidligere to Aar vistnok havde været mindre gunstige. Den i Kasser afskibede Klipfisk antages i Regelen at have bragt en god, ja tildels ogsaa meget god Avance. For nærmere at illustrere, af hvilken Betydning Exporten af Klipfisk i Kasser er for vort Sted, skal jeg anføre, at af Fangsten i 1894 afskibedes herfra omtrent følgende Kvanta:

løs Klipfisk	15 399 987 kg.
i Kasser.....	10 210 917 -
i Baller	3 789 328 -

og i 1890 omtrent:

løs Klipfisk	14 440 416 kg.
i Kasser	11 015 892 -
Baller	3 780 183 -

Export af Klipfisk i Baller og Bundter til det spanske Indland har i den sidste Tid ikke foregaaet i forøget Maalestok, hvorimod Afskibning i Kasser stedse er bleven større og større.

Exporten af benløs Klipfisk er ogsaa stadig bleven forøget, uden at man dog kan angive, hvormeget der Aar om andet er exporteret af denne Vare, da den i Toldangivelserne betegnes som «Klipfisk, afskibet i Kasser». Den benløse Vare er Klipfisk befriet for Skind og Ben, der i skaarne Stykker nedlægges i Blikkasser af forskjellig Størrelse efter Købernes Ønske. Ved denne Exportmaade spares meget i Told og Fragt.

Klipfisken tilvirkes for en Del paa Fiskeværerne i Byens Omgivelser - væsentligst i Kvernes og Edø Præstegjeld - medens dog de største Kvanta indkøbes i tilvirket Stand fra Nordland og Finmarken.

Tran. I de første 3 Aar af Femaarsperioden var Fisken meget leverholdig, og der blev saaledes temmelig betydelige Kvanta Tran. Men paa Grund af den store Produktion holdt Priserne sig lave, og der blev liden eller ingen Avance paa Varen for Exportørerne. I de følgende Aar aftog Leverholdigheden og dermed ogsaa Trankvantumet. Følgen heraf var større Efterspørgsel fra Udlandet, saa at Tran baade i 1894 og 1895 blev betalt med høje Priser, og der blev god Avance saavel for Producent som for Exportør.

R o g n. Indkjøbsprisen for denne Vare har i Femaarsperioden været:

i 1891	omkr. Kr. 19.00 pr. Tønde
- 1892	20.00 - -
- 1893	18.00 - -
- 1894	23.00 á Kr. 28.00 pr. Tønde
- 1895	24.00 - - 26.00 - -

altsaa stigende og bedre Priser end i forrige Femaarsperiode, idet Varen i 1890 var helt ned i Kr. 11.00. Exportørerne har Varen givet - ialfald i 1895 - en nogenlunde tilfredsstillende Avance.

Sild. Forretningen i Sild har i Femaarsperioden i det Store og Hele været tabbringende. De stabile og rige Fiskerier langs den skotske og hollandske Kyst har medført store Hindringer for Afsætningen af det norske Produkt, hvis Behandlingsmaade og Kvalitet i de sidste Aar har bevirket, at man har havt vanskeligt for at konkurrere. I Aaret 1895 var der paa Beholdninger af høstfangtet Vare tabt betydelige Beløb. I nævnte Aar fiskedes der i Distrikterne heromkring den saakaldte Storsild. Fangsten var paa sine Steder endog betydelig. Den skibedes for en Del i nedlagt Is med Dampskib til England. De første Afskibninger medførte Fortjeneste, men senere resulterede der Tab paa Grund af, at Kvantumet paa Markederne blev for stort. Man har i de sidste Par Aar savnet den ægte gode Fedsild, Som i Regelen er en søgt og godt betalt Vare. Før denne Sort atter indfinder sig ved vore Kyster, vil der kun være lidet Haab om et fordelbringende Resultat for de i Sildebedriften Interesserede.

Træl a s t. Export fra vort Sted af Træl a s t er neppe nævneværdig.

F i s k e l i m. Denne Forretning har i de senere Aar ikke været saa lukrativ som tidligere paa Grund af stor Konkurrence med udenlandsk, specielt amerikansk, Fiskelim,

G u a n o var i 1891-1894 en nogenlunde lønnende Exportvare, men Priserne har senere gaaet ned, og Forretningen med Guano skal i 1895 have medført Tab. Grunden hertil hidrører væsentligst fra Konkurrenten med de udenlandske, især oversøiske, Gjødningsstoffer, hvis rige Produktion og Prisbillighed har trykket Priserne for F i s k e guano.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri. Antallet af Seilskibe er i Femaarsperioden forøget med 31 Stykker, hvorimod Dampskibenes Antal er formindsket med 5.

Efter Opgave fra Toldkassereren var ved Udgangen af 1895 Antallet af de her hjemmehørende Fartøier :

- Seilfartøier, forsynede med Nationalitetsbevis: 61 Stykker til en Netto-drægtighed af 5 100 R.-Ton.
- Seilfartøier, uden Nationalitetsbevis: 82 Stykker til en Netto-drægtighed af 3 276 R.-Ton.
- Dampskibe: 20 Stykker til en Netto-drægtighed af 4 039 R.-Ton.

Byen har fremdeles 4 Skibsværfter, der er i Drift. De beskæftiges væsentligst med Reparationsarbejde og kun af og til med Bygning af nye Fartøier.

Den tidligere omhandlede «Assnranceforening for Søfolks Tøi» og «Kristiansunds Skibsassuranceforening» til gjensidig Forsikring af Indenskjærsfartøier bestaar fremdeles.

Den herværende Skipperforening talte ved Udgangen af 1895 : 110 Medlemmer.

3. Fabrikdrift. Den i forrige Femaarsberetning omhandlede Baand- og Lidsefabrik blev i Aaret 1893 flyttet til Kristiania. Den i Kristvik - der ligger i Bremsnes Sogn, Kvernes Præstegjeld, og ½ Mil fra Byen - værende Tøndefabrik tilhørende Handelshuset Christian Johnsen her paa Stedet er fremdeles i fuld Virksomhed, hvilket ogsaa er Tilfældet med den Nordmøre Trælastforening tilhørende Tøndefabrik, der ligger i Meisingsetvaagen i Tingvold Præstegjeld. Den sidstnævnte Fabrik har en Afdeling her i Byen, ligesom ogsaa Forretningskontoret er her. Under gode Sildefiskerier leverer hver af disse Fabriker omtrent 100 000 Tønder aarlig og de har begge desuden en betydelig Omsætning af Fiskekasser. I afvigte Aar var Sildefisket meget misligt og Tøndeomsætningen som Følge deraf heller ikke betydelig. De fra disse Fabriker leverede Tønder har været af fortrinlig Kvalitet.

4. Haandværksdrift Haandværksdriften antages omtrent at staa paa samme Standpunkt som tidligere. Formedelst den ved Frihandelssystemet fremkaldte Konkurrence formenes Haandværkerne at arbejde under trykkede Vilkaar. I økonomisk Henseende antages Bødkerne at være de heldigst stillede.

I Femaarsperioden har 140 Personer erhvervet Haandværksborgerskab.

Haandværkerforeningen talte ved Udgangen af 1895 52 Medlemmer. Foreningens Understøttelseskasse for fattige Haandværksenker havde til samme Tid en Formue af Kr. 8 505.77. I Femaarsperioden er af Understøttelseskassen udbetalt Kr. 1 297, deraf i 1891 : Kr. 217, i 1892: Kr. 257, i 1893: Kr. 267, i 1894: Kr. 280 og i 1895: Kr. 276. Til Dannelse af et Fond til Hjælp for trængende Haandværkere er tilveiebragt et Beløb af Kr. 13 950. Haandgjernings-skolen for Gutter og den offentlige Tegneskole er fremdeles i Virksomhed og en teknisk Aftenskole har virket siden 1888. Denne Skoles aarlige Kursus varer i 6 Maeneder, idet den aabnes den 1ste Virkedag i Oktober Maaned og sluttes ved Udgangen af Marts Maaned. Den ugentlige Undervisningstid er 12 Timer, fra Kl. 7-9 Aften.

Elevantallet i Femaaret har været 286, hvoraf 200 Haandværkere.

5. Bergverksdrift foregaar ikke her i Byen.

6. Jordbrug. Paa de inden Byens Territorium værende Jord- eiendomme avles udelukkende Hø og Melken sælges i Byen.

Der haves en Besætning af:

a.	Paa Kirkelandet	173 Kjør,	17 Heste
b.	- Nordlandet	78 -	10 -
c.	- Indlandet	23 -	2 -
d.	- Gomatlandet og Skorpen	19 -	1 -
		<hr/>	
		Tilsammen 293 Kjør,	30 Heste.

7. Almindelige Bemærkninger. Byens Indbyggerantal var pr. 30 September 1895:

paa Kirkelandet	7	160
- Nordlandet		2022
- Indlandet	1324	
- Gomatlandet	653	= 11159 Personer

økonomiske Tilstand maa i sin Almindelighed antages at være tilfredsstillende.

Antallet af Konkurser var i 1891: 3, i 1892: 4, i 1893: 8, i 1894: 3 og i 1895: 3.

Skatteprocenten pr. 100 Kroners Indtægt har været:

i 1891	9.25327
- 1892	8.82002
- 1893	9.64814
- 1894	9 88132
- 1895	10.82555

De afholdte Udpantninger, hovedsagelig for Skatter og Brandkontingent,, har i Femaaret udgjort 6 548 for Kr. 328 344.

Der har været afholdt 142 Exekutioner for Beløb Kr. 93 308, 41 Tvangsauktioner over fast Gods for Beløb Kr. 301 666 og 65 Tvangsauktioner over Løsøre for Beløb Kr. 48 153.

1 Femaaret er afhændet 265 faste Eiendomme for Belsb Kr. 1 488 422.

Thinglæste Panteheftelser 646 Stkr. til Beløb Kr. 2 912 070 og aflæst 338 Panteheftelser til Beløb Kr. 1 588 078.

De brandforsikrede Bygningers Taxationssum beløb sig 31 December 1895 til Kr. 10 886 900 og var i Femaaret steget med Kr. 1 248 640.

Byens Budget udgjorde :

i 1891	Kr. 202 000
- 1892	- 215800
- 1893	231600
1894	- 244500
- 1895	247400

Deraf er besluttet udliguet :

	som Eiendomsskat :	som Skat paa Formue og Næring:
i 1891	Kr. 17 150	Kr. 154 350
- 1892.....	- 17 860	- 160 740
- 1893.....	- 18 980	- 170 820
- 1894.....	- 19 350	- 174 150
- 1895.....	- 19 380	- 174 420

Der var bevilget:

	til Fattigvæsenet:	til Folkeskolevæsenet:
i 1891	Kr. 70 500	Kr. 37 385
- 1892.....	- 69 700	- 51 005
- 1893.....	- 73 100	- 61 950
- 1894.....	- 80 236	- 63 770
- 1895.....	- 82 944	- 63 640

Byens Gjeld var ved Udgangen af 1895 Kr. 640 000.

Af offentlige Bygninger er ingen helt ny opførte; derimod er Gymnastik-lokalet til Nordlandets Folkeshole forlænget og forøvrigt udbedret, hvilket har kostet ca Kr. 2 700.

Ligesaa er der i nævnte «Lands» Folkeskolebygning indredet Bekvemmelighed for Pedellen, hvilket har kostet ca. Kr. 460.

Til Vedligeholdelse af Kommunens Bygninger, nemlig Kirken, «Latinskolen», Folkeskolens og Fattigvæsenets Bygninger samt den gamle Pigeskolebygning, Sygehuset, Brandstationen og Sprøitehusene, er medgaaet tilsammen ca. Kr. 15 200, i hvilket Beløb er indbefattet Anskaffelse af 2 nye Kirkeklokker.

Af offentlige Kaiere (Almenninger) er den i 1890 paabegyndte Udvidelse af Kirkealmenningen fuldført og har kostet (med Cemeutfortouge) tilsammen ca. Kr. 65 300. Kaiens hele Længde er 56.47 Meter og dens gennemsnitlige Bredde 18 Meter.

Ligesaa er den i 1891 paabegyndte Udvidelse af Nordlandets Almenning fuldført og har kostet ca. Kr. 12 200. Dens hele Længde er 90 Meter og gennemsnitlige Bredde ca. 9 Meter.

Paa Kirkelandet er endvidere opført en ny Kai fra Fisketrappen ved Toldboden helt op til Vaagen, den saakaldte «Vaagsvei». Denne Kai er 251 Meter lang og gennemsnitlig 12.56 Meter bred og har en Dybde fra 7.22 Meter til 8.16 Meter fra Kaiens Overflade til Jetéfundamentet og har kostet ca. Kr. 152 000, medregnet Cementfortouge, Trappe, Fendere, Fortøiningsringe, Fortøiningsstolper, Lygter med Lygtestolper og 2 Kraner, hvoraf en paa 3 000 og en paa 2 000 kg.s Løft. Trappen til Kaien er 18.83 Meter mellem Vangerne og opført af huggen Graasten. Kaien i sin hele Længde er opført paa Jetéfundament - efter først at have udmudret den løse Bund - af grovhuggen Graasten, men huggen Rammestenskant, med cementstøbt Fortoug 3.77 Meter bredt langs Kaiens ydre Linie, samt med Cementfortoug langs den indre Linie omtrent paa Kaiens halve Længde og af 2.82 Meters Bredde. Kjørebanelen i Midten er makadamiseret, Cementfortouget langs den indre Linie vil sandsynligvis

blive fortsat i Kaiens hele Længde, og Grunden til, at dette ikke nu er gjort, er de Sprængningsarbejder, som paagaar af de private Grundeiere langs den ucenterede Strækning. - Omtrent 1/3 af Kaiens Længde blev tagen ibrug Høsten 1895 og i Juli Maaned d. A. blev den tagen ibrug i hele sin Udstrækning.

Til Udgangen af 1895 var der til Kaianlægget forbrugt Kr. 130 917.08.

a. Paa Kirkelandet er tilkommet følgende nye Gadeanlæg :

1. Præsident Christies	Gade,	Bredde	12.56	Meter,	Længde	75	Meter	
2. Konsul Johnsens	-	-	12.56	-	-	90	-	
3. Fridtjof Nansens	-	-	12.56	-	-	60	-	
4. Ivar Aasens	-	-	12.56	-	-	50	-	
5. Lars Guttormsens	-	-	12.56	-	-	70	-	
6. Politimester Bendixens	-	-	12.56	-	-	130	-	
7. Byfoged Aas's	-	-	10.66	-	-	70	-	
8. Torvets Planering i en			22.00	-	-	74	-	

b. Paa Gomatlandet er oparbejdet:

1 ny Gade (har endnu intet Navn) i halv	Bredde,	6.28	-	-	60	-
2 nye Veie (- - - -)		1.88	-	-	75	-

c. Paa Nordlandet er oparbejdet:

1 ny Gade (har endnu intet Navn), en Forbindelse	mellem øvre og nedre Gade, i en	Bredde af	12.56	-	-	70	-
--	---------------------------------	-----------	-------	---	---	----	---

d. Paa Indlandet er oparbejdet:

1 ny Gade (har endnu intet Navn) i en	Bredde af	3.00	-	-	65	-
---------------------------------------	-----------	------	---	---	----	---

Tilsammen 889 Meter.

Disse Gadeanlæg, der for Størstedelen var færdigplanerede og grusede ved Udgangen af 1895, har tilsammen kostet Kr. 20 586.67.

Politimester Bendixens, President Christies og Byfoged Aas's Gader er kun for en Del færdiggrusede.

Ligesaa er paa Kirkelandet anlagt et nyt Gravsted med Vei. Dette har kostet med Indkjøb af Grund Kr. 12 500.

Ligesaa er anskaffet en ny Overrislingsmaskine, der har kostet Kr. 1 429.

Gadelygternes Antal var ved Udgangen af 1895 135 Stkr. mod 113 i 1890.

Vandbassinerne paa de forskellige «Land, har ikke undergaaet nogen Forandring eller Forøgelse i Femaaret.

Samlerenderne, der fører Vand til Kirkelandets Vandbassiner, er forlængede med 223.2 Meter. Dette har kostet Kr. 8 732.88. Den samlede Længde af Samlerenderne er nu 1 333.2 Meter.

Nye Vandledninger anlagte:

a. Paa Kirkelandet er Rørnettet forlænget med:

1. Ny Ledning i Vaagen (Nyveien)	127	mms	Diam. og	305	Meter	lang
2. - - - - (Fosnabakken)	127	-	-	48	-	-
3. - - - President Christies Gade	127	-	-	90	-	-
4. - -- - Politimester Bendixens	127	-	-	121	-	-

b. Paa Indlandet er Rørnettet forlænget med:

1 ny Ledning..... 127 mm.s Diam. og 81.5 Meter lang

c. Paa Gomatlandet er Rørnettet forlænget med :

1 ny Ledning, ... 127 - - - 130 - -

Tilsammen 775.5 Meter lang.

d. Paa Rørnettet paa alle «Land» er indsat 16 Stkr. nye Stoppeventiler, der tilsammen har kostet Kr. 1 268.89.

e. Til Brandvæsenet er anskaffet:

1. Ny Sødampsprøite fra Ludwigsbergs Værkstedes Aktiebolag i Stockholm (Skroget og Propelmaskine fra Trondhjems mekaniske Værksted); den har kostet Kr. 42 270.
2. Ny Brandtelegrafkabel over Nordsundet og Sørsundet med ny Brandtelefonledning til Indlandets Vagtaarn. Dette har kostet Kr. 1 846.
3. Endvidere er anskaffet og opsat 30 Stkr. Allarmeringsklokker hos Brandmandskaberne. Dette har kostet ca. Kr. 900.
4. Ligesaa er anskaffet 2 nye Stigevogne for tilsammen Kr. 300.

I Byen virker et Byselskab og et Træplantningsselskab, der ved Bidrag, væsentligst af Brændevinssamlaget, men ogsaa for en Del af Sparebanken, har virket meget til Byens Forskjønnelse.

I Byen fandtes ved Udgangen af 1895 3 Forbrugsforeninger med et samlet Medlemsantal af 379 og en Omsætning i 1895 af tilsammen ca. Kr. 111 300.

Videre findes 4 Dødelader, en Understøttelseskasse for og af Arbeidere, samt en Arbejderforening og et Arbeidersamfund. Ved Udgangen af 1895 havde Arbejderforeningen 371 og Arbeidersamfundet 471 Medlemmer.

Ædruelighedstilstanden i Byen maa siges at have været god, endskjønt det er et tvivlsomt Spørgsmaal, om Tilstanden har været saa god som i forrige Femaar. Man tror imidlertid med Sikkerhed at kunne udtale, at Ædruelighedstilstanden blandt den voksne Befolkning har været meget god, hvorimod det stiller sig noget tvivlsomt, om det samme kan siges for Byens Ungdoms Vedkommende.

Arbejdspriserne har ikke været nævneværdig afvigende fra Priserne i forrige Femaarsperiode.

Kristiansunds Magistrat 27 Oktober 1896.

Heyerdahl.